

vi människor

nr 1 1982 årgång 34 kr 15

innehåll

Kvinnor drabbas		Fredsarbetet	sid 20
Budgetgenomgång	sid 4	Varför 8 mars?	sid 28
Vad hände med kraven?		Colombiarapport	
Daghem och sex timmars		Sexuellt våld mot kvinnor	
arbetsdag	sid 7	ger skam	sid 31
Radio Ellen	sid 13	Konsumera och hålla käften	
Kvinna med eget språk		En konsumtionshistoria	sid 37
Om Fay Weldon och		Nutidsmänniskan som	
hennes böcker	sid 15	narcissist	
Modersinstinkten		Recension	sid 46
Recension	sid 19	Björn G. Breitholtz/Korthuset	

FOTOGRAFER i nr 1/82

	Sid
Omslag: Ann Eriksson/Mira	1, 21
Bengt af Geijerstam/Bildhuset	45
Ann Christine Eek/Mira	11
Joanna Helander/Korthuset	10, 11 (u)
Georg Renström	7
Denny Lorentzen/Mira	27
Eva Grape/Mira	38, 42
Björn Myrman/Bildhuset	32
Gunnar Smoliansky/Bildhuset	43 (u)
Åke Eson Lindman/Mira	43 (ö)
Tommy Olofson/Mira	28
Björn G. Breitholtz/Korthuset	5
Bengt Wanselius/Bildhuset	16

När den nya tidningen LIV kommer ut får vi ytterligare en kvinnotidning. Detta är bra. Men det betyder inte av Vi människor tystnar. Tvärtom.

Därför är det tråkigt att den gamla redaktionen gör vad den kan för att spela ut den nya tidningen LIV mot Vi människor.

När vi i den nya redaktionen bestämde oss för att göra tidningen hade vi noga undersökt orsakerna till konflikten mellan redaktören Tjia Torpe och SKV. Vi fann principiella menings-skilfaktigheter som till stor del redan lösts i förhandlingar mellan SKV och Svenska Journalistförbundet. Vi fann vissa personliga motsättningar som inte berörde oss och inte berör kvinnorörelsen.

Vi gör två nummer av Vi människor på frilansbasis i väntan på att en ny redaktion anställs av SKV.

*Vi människor
utges av Svenska
Kvinnors
Vänsterförbund*

*Nummer 1/82
Årgång 34*

Besöksadress:

Adolf Fredriks
Kyrkogata 12
tel. 08/20 37 56

Postadress:

Box 3120
103 62 Stockholm

Redaktion:

Pia Axelsson
Elisabeth Enger
Helena Oljemark
Birgitta Öjersson-Mörner
Frilansgruppen

Distribution:

Helena Guilotte

Ansvarig utgivare:

Valborg Svensson

Prenumerationspris:

60:–/år

Postgiro:

90 24-1

Vi människor utkommer
med 6 nummer per år.

Redaktionskommitté:

Agneta Dreber
Eva Ekelöf
Lotta Schüllerqvist

Tryck:

Tryckeri AB Federativ,
Stockholm, 1982

Bilaga medföljer

Arbete!

Sverige i mars 1982. Det är kyliga vindar som blåser. I radio, TV och tidningar har "krisen" blivit ett begrepp som de flesta nyheter vinklas utifrån. Vi börjar bli vana nu vid de välpressade männen med allvarliga röster som berättar om var nästa stora samhällsbesparing ska göras. Vi har blivit så vana att vi inte ens kräver att de ska förklara varför. Den ekonomiska krisen har blivit ett begrepp som vi i ångerfullt skuldmedvetande hukar oss inför – för visst har vi haft det bra – visst måste vi alla dra vårt strå till stacken nu i dåliga tider – visst hade det gått lite väl långt med sjukvården och barnomsorgen och allt det andra som kostar pengar för samhället. . . eller?

Har vi haft det bra?

Hur var de nu med jobben, och daghemsplatserna och sex timmars arbetsdag?

I dag är inte opportuna tider att prata om den ekonomiska ojämlikheten mellan kvinnor och män. Därför vill vi göra det.

För klyftan håller på att öka. Och främst är det kvinnorna och barnen inom LO-grupperna som drabbas. Det är de kvinnor som har jobben inom sjukvården, hemvården och barnomsorgen. Under de senaste två åren har deras arbetslöshet fördubblats, meddelar kommunalarbetsförbundet. Och det är också i den här gruppen som de flesta saknar daghem, det visar siffrorna från LO:s jämställdhetsgrupp.

Regeringens krispolitik:

Det är kvinnorna som drabbas

Det är kvinnorna som arbetar inom den offentliga sektorn.

Det är fortfarande kvinnorna som har huvudansvaret för barnen.

Det är kvinnorna som har de lägsta lönerna och de högsta arbetslöshetssiffrorna.

"Arbetet för ökad jämställdhet mellan kvinnor och män fortsätter", skriver regeringen i sin budget för 82/83.

Samma budget handlar om nedskärningar inom den offentliga sektorn, försämrade bidrag till barnomsorgen och skärpta regler för bidragen från arbetslöshetskassorna.

Sammandraget av finansplanen finns tryckt i en 178 sidor tätskriven skrift, fylld av glada uppmaningar och positivt laddade ord.

"Vi ska spara och arbeta oss ur krisen", skriver regeringen, men om konsekvenserna för mig, som kvinna med medelinkomst och småbarn, står det naturligtvis inget.

I stället får vi veta att regeringens nuvarande politik är en "ekonomisk offensiv". "Den svenska ekonomins effektivitet och produktionsförmåga ska höjas". Satsningarna ska göras på den "konkurrenskraftiga exportindustrin" och därför måste vi "hålla tillbaka våra resursanspråk som finansieras via de offentliga budgetarna".

– Arbetet för ökad jämställdhet mellan kvinnor och

män fortsätter, säger de. Men vad man *inte* berättar är att:

- de "förenklade" statsbidragen till kommunerna bl a betyder nedskärningar inom barnomsorgen,

- sparandet inom den offentliga sektorn framför allt betyder arbetslöshet för kvinnor,

- de nya reglerna för bostadsbidrag försämrar ekonomin för ensamstående föräldrar, pensionärer och studerande.

- a-kasseavgifterna måste höjas inom många förbund och att arbetslöshetsersättningen sjunker med ett par procent.

- jordbruksdepartementets väntade förslag om ytterligare prisregleringar förmodligen betyder ännu dyrare mat efter den 1 juli i år.

Genom att långsamt rasera

nätet av stödåtgärder till dem som redan har det sämst, ska landets ekonomi komma på fötter igen.

Kvinnorna blir arbetslösa

1,9 miljoner kvinnor över 16 år arbetar. Men det finns 80 000 kvinnor som står utan arbete. Och siffrorna är högst bland de unga. Var tionde kvinna under 25 år är arbetslös. Dessutom finns det 330 000 hemarbetande kvinnor som skulle vilja ha förvärvsarbete (den s k "dolda" arbetslösheten), enligt LO:s rapport till kongressen 1981: "jämställdhet och solidaritet".

Varannan arbetande kvinna i Sverige arbetar inom den of-

fentliga sektorn. Under de senaste två åren har kommunalarbetsförbundets arbetslöshetssiffror fördubblats från 8 000 till 16 000. Framför allt sjukvårdsbiträden, städare, köksbiträden, barnskötare och hemsamariter är arbetslösa idag.

Det som tidigare varit ett honnörsbegrepp inom svensk demokrati – den kommunala självbestämmanderätten – håller på att knäcka kommunernas ekonomi. Staten skjuter över allt mer av det politiska och ekonomiska ansvaret på kommunerna. Den service till invånarna som kommunerna haft ansvaret för drabbas hårt. Det handlar om vården av barn och gamla – ett arbete som i första hand kvinnorna är beroende av.

"Inte en barnstuga till"

I ett läge där 138 000 barn saknar plats inom barnomsorgen minskar regeringen på sina anslag och skär ner på de krav som tidigare ålagt kommunerna att hålla en viss kvalitetsnivå på sin barnomsorg.

Mats Hulth, socialborgarråd

(s) i Stockholm, har i klartext talat om vad prutningarna kommer att få för konsekvenser:

– Går regeringens förslag igenom kommer det inte att byggas en barnstuga till i det här landet.

Rudolf Meidner har kom-

"Det är ett par nationalekonomer i Uppsala, som med ett teoretiskt räkneexempel som grund anser sig kunna fastslå att daghemmens samhällsekonomiska lönsamhet är lika med noll.

De två forskarnas rapport kan kritiserats och ifrågasätts på flera punkter. Men även om deras slutsatser skulle vara riktiga, är de inte

alls argument mot utbyggnad av daghemmen. Att daghemmen inte är samhällsekonomiskt lönsamma eller har noll i lönsamhet, betyder översatt till mer vanligt språkbruk att det kvittar lika om man använder pengarna till daghem eller till något annat. Valet är inte ekonomiskt utan politiskt". (Fackläraren nr 22/81)

menterat kampanjen för nedskärningar av den offentliga sektorn så här:

–Det handlar om krafter som gärna ser delar av den offentliga verksamheten överförd i privat regi.

Kapitalet blir drivkraften

Det betyder att den demokratiska processen försvagas. En offentlig sektor som styrs av politiska beslut är till en viss del påverkbar för gemene man och kvinna. Drivkraften är den politik som dominerar i riksdag, landsting och kommun.

En privat sektor styrs av ett fatal. Här är det kapitalet och vinsten som är drivkraften.

”Arbetet för ökad jämställdhet mellan kvinnor och män fortsätter” anser regeringen. Men en försämrad barnomsorg och nedskärningarna inom den offentliga sektorn betyder att allt färre kvinnor kan försörja sig genom eget arbete. Vad regeringens arbete leder till är en ökad ekonomisk ojämlikhet mellan kvinnor och män.

Pia Axelsson

Rudolf Meidner:

– Det skärs blint inom den offentliga sektorn. Sparåtgärder som görs på ett område kommer lätt tillbaka i form av ökade kostnader på ett annat. Man ska också tänka på att det i hög grad är kvinnorna som kommer i kläm när man skär ner på jobb inom den offentliga sektorn. Det blir ett avbräck för bl a jämlikhets- och jämställdhetsarbetet. (KTK-rapport 1/82)

Så här ska regeringen spara:

● Budgetdepartementet sparar 209 miljoner genom indragna bidrag till kommunerna, och kommunernas service till invånarna försämras.

● Utbildningsdepartementet sparar 770 miljoner bl a genom att återställa klassmedeltalet på mellanstadiet till 1976 års nivå. Det låter som en normalisering men det betyder större klasser och friställda lärare. På låg- och mellanstadiet ett yrke dominerat av kvinnor.

● Arbetsmarknadsdepartementet minskar på sina bidrag till a-kassorna och inför strängare regler för arbetslöshetsersättning. Effekterna av den ”reformen” sparar man en halv miljard på.

● Industridepartementet mer än fördubblar det statliga stödet till exportkrediter från 180 milj till 380 milj.

● Justitiedepartementet ”effektiviserar” sin rätts hjälp och sparar 50 milj.

● Socialdepartementet beslutade redan i november förra året att ändra på reglerna för statsbidrag till kommunernas barnomsorg. ”Förenklad statsbidragsgivning” kallar regeringen det för. I praktiken innebär det sämre kvalitet på barnom-

sorgen och en försiktigare, om inte stoppad, utbyggnad av barn- och fritidshem.

● Jordbruksdepartementet har sedan oktober förra året, sparat 800 miljoner genom att sänka subventionerna på baslivsmedel. I budgeten proklamerar förslag till ytterligare prisregleringar som ska träda i kraft efter den 1 juli 1982.

● Kommundepartementet förvarnar om ”förenklingar” i statliga normer för omsorgsvård, arbetsmiljösektorn och kollektivtrafiken. ”Förenklingar” i sådana här sammanhang betyder mindre detaljreglerade lagar för kommuner och landsting. I en tid när kommuner och landsting redan dignar under ökade ekonomiska åtaganden kommer det i praktiken att innebära nedskärningar.

● Bostadsdepartementet sparar genom att ändra reglerna för bostadsbidragen och minska räntebidragen till bostadsbyggandet. Redan förra året skars möjligheterna till bostadsbidrag ner. Reglerna kommer att skärpas ytterligare under våren.

● Handelsdepartementet sparar 18 miljoner genom att skära ner på pris-, konkurrens- och konsumentfrågor.

• Skördetid vid Pålholmen, Dalarna, 1916.

Vad hände med sex- timmars kravet?

Den svenska statsskulden växer, kortsiktiga lösningar omhuldas och kvinnornas krav på förbättringar på arbetsmarknaden får stryka på foten.

Exportindustrin ska rädda landet fort, fort – här i exportindustrin finns männen som ska göra det.

Medan nationen väntar på utdelning måste man klara ekonomin för dagen. Det gör man genom att skära ner framför allt inom de kvinnliga yrkesområdena – den offentliga sektorn.

Arbetar inte kvinnorna behövs inte daghemsplatser eller kortare arbetstid.

• Socialdemokratiska kvinnokongressen 1907. Arbetarkvinnorna var mycket aktiva under den här tiden. De uppmanade kvinnorna att organisera sig bl a i en egen kvinnlig fackförening. De tog också upp typiska kvinnofrågor som t ex vitt slavhandel (prostitution).

Vi ska titta på vad som har hänt med kraven på *fullt utbyggd barnomsorg* och *sex timmars arbetsdag* genom åren. Två krav som är en förutsättning för jämställdhet mellan könen och som fick sitt uppsving i mitten av 70-talet. Men i takt med att den borgerliga politiken har spridit sig i samhället har kraven pressats tillbaka och är nu i stort sett kvävda, dödade.

I det förindustriella samhället var 90 procent eller mer av befolkningen knuten till jordbruket. Av allt att döma var det då en faktisk jämlikhet mellan könen i arbetslivet. Man hade specialkunskaper inom respektive arbetsområde. Det var bara i produktionsenheter som var större än familjen som det var en horisontellt könsskiktad arbetsfördelning med kvinnorna i bottenskiktet.

Men de kapitalistiska företagen hindrades av den gamla köns- och klasslagstiftningen. De behövde rörlig och ansvarig arbetskraft och en fri kapitalmarknad. Därför inleddes i mitten av 1800-talet en övergång från en särskiljande lagstiftning i fråga om klass och kön till ett samhälle med lika gällande lagar för alla medborgare. Kvinnorna fick rösträtt, jämställdhet inom äktenskapet och tillträde till högre offentliga tjänster (1920-23). De blev formellt jämställda med männen. Samtidigt berövades en växande andel av kvinnorna den faktiska jämställdhet de haft i bondesamhällets arbetsliv.

Under mellankrigstidens ekonomiska depressioner och nativitetsskriser skapades starka antifeministiska strömningar som hotade särskilt de gifta

kvinnornas arbetsrätt. 30-talets sociallagstiftning inriktades på stöd åt mödrar och barn och fick starka särskiljande inslag mellan könen. Mannen som huvudförsörjare förblev riktmerket.

40- och 50-talen

I krigets fotspår följdes en högkonjunktur av aldrig skadat slag. Kvinnornas förutsättningar att hävda sig på arbetsmarknaden blev större. Men samtidigt försvårades deras inträde av stora demografiska förändringar: i befolkningspyramiden fick de en förskjutning mot de högre åldrarna och allt fler gifte sig. 1930 var t ex hälften av kvinnorna i åldern 20-40 år gifta. 1960 var mer än tre fjärdedelar i samma åldersgrupp gifta.

Plötsligt restes krav på ar-

betsmarknadspolitik. Det behövdes daghem, utbildning, omskolning och en ny skatte- och socialpolitik. Trots att socialdemokraterna valde att satsa på invandrare för att täcka behoven på arbetsmarknaden kom allt fler kvinnor ut. De hamnade särskilt ofta på tjänstemannasidan och den offentliga sektorn.

Lika lön

För de fackliga organisationerna som fick ett stort tillskott av kvinnor, blev det nödvändigt att gå ut med apeller om lika lön och socialpolitiskt stöd åt förvärvsarbetande gifta kvinnor.

Men fortfarande talade kvinnorganisationerna om "frihet för kvinnor att välja mellan hem- och yrkesarbete". "Jämställdhet" var ett difust begrepp. Kravet på daghemsbyggande från främst arbetarrörelsens kvinnor fick inget gehör hos de maktavande männen och 50-talet igenom var antalet daghemsplatser oförändrat. I stället accepterade arbetarkvinnorna deltidstjänster och 1960 skrevs kravet på deltidstjänster in i SAPs program.

60-talet

Under 60-talet förändrades kvinnornas situation på arbetsmarknaden markant. Dels strömmade kvinnorna dit som aldrig förr. Andelen kvinnor steg från 32 procent till 40 procent. Dels var huvuddelen av de arbetande kvinnorna gifta, nära två tredjedelar 1970. Hälften av alla mödrar med barn under sju år lämnade hemmet och deltog i förvärvsarbetet.

Parallellt med denna utveckling blev det en omläggning av kvinnopolitiken. Daghemsbyggande fick hög prioritet,

särbeskattning förbereddes och sociallagstiftningen började ändras så att kön och civilstånd skulle bli likvärdiga. På den privata sektorn avskaffades äntligen kvinnolönerna formellt. Den uttryckliga motiveringen var att locka så många kvinnor som möjligt till förvärvsarbete.

Fadersrollen

Men i omläggningen av kvinnopolitiken fanns ingen strävan att nå faktisk jämlikhet mellan könen. Primärt gällde det att ta bort hindren så att näringslivet kunde drivas rationellt och arbetskraften utnyttjas fullt ut.

Den öppna lönediskrimineringen följdes av en dold – delvis i nya lönesystem, och en uppdelad arbetsmarknad i en kvinnlig och en manlig. Fortfarande hade kvinnorna inte något inflytande över utvecklingen, eftersom så få av dem fanns i de beslutande organen.

Men ideologiskt kom ett genombrott för jämställdhetstanken, särskilt bland socialdemokrater och folkpartister och de fackliga organisationerna. Förutom daghemmen blev fadersrollen det nödvändiga samtalsämnet: fadern bör ha samma ansvar för barnen som modern, blev den nya insikten. Hur det skulle gå till när fadern tog över sin del av ansvaret hade däremot varken partier, fackförbund eller kvinnoförbund klart för sig. Så i riksdagen sågs därför barnomsorgsfrågan ur strikt arbetsmarknadssynpunkt.

70-talet

Under 70-talet fortsatte kvinnorna att ta steget ut i arbetslivet. De hade blivit en politiskt intressant grupp och i fackförbunden blev de allt fler. Sedan

FN proklamerat kvinnoåret 1975 blev det en febril aktivitet med jämställdhetsfrågan i officiella organ över hela världen.

När det gäller jämställdheten på arbetsmarknaden har en viktig skiljelinje gått mellan dem som ville lagstifta och dem som ville avtala bort ojämlikheten. Lagstiftningsivrarna fick en puff framåt när de borgerliga vann valet 1976.

Våren 1976 antogs "Lag om jämställdhet mellan kvinnor och män i arbetslivet" av en knapp majoritet. I konsekvens med att kvinnorna mer och mer deltog i arbetslivet gav nya lagar även fäderna rätt till ledighet för barnavård.

De faktiska resultaten av allt det jämlikhetsarbete som lagts ned har blivit marginella. I de fackliga topporganen lyser kvinnorna med sin frånvaro. I de politiska partierna är representationen något bättre. En orsak till skillnaden kan vara att en politisk organisation måste vara mer lyhörd för medlemsopinionen. Annars lämnar medlemmen partiet. Men den fackliga hemvisten kan man inte välja.

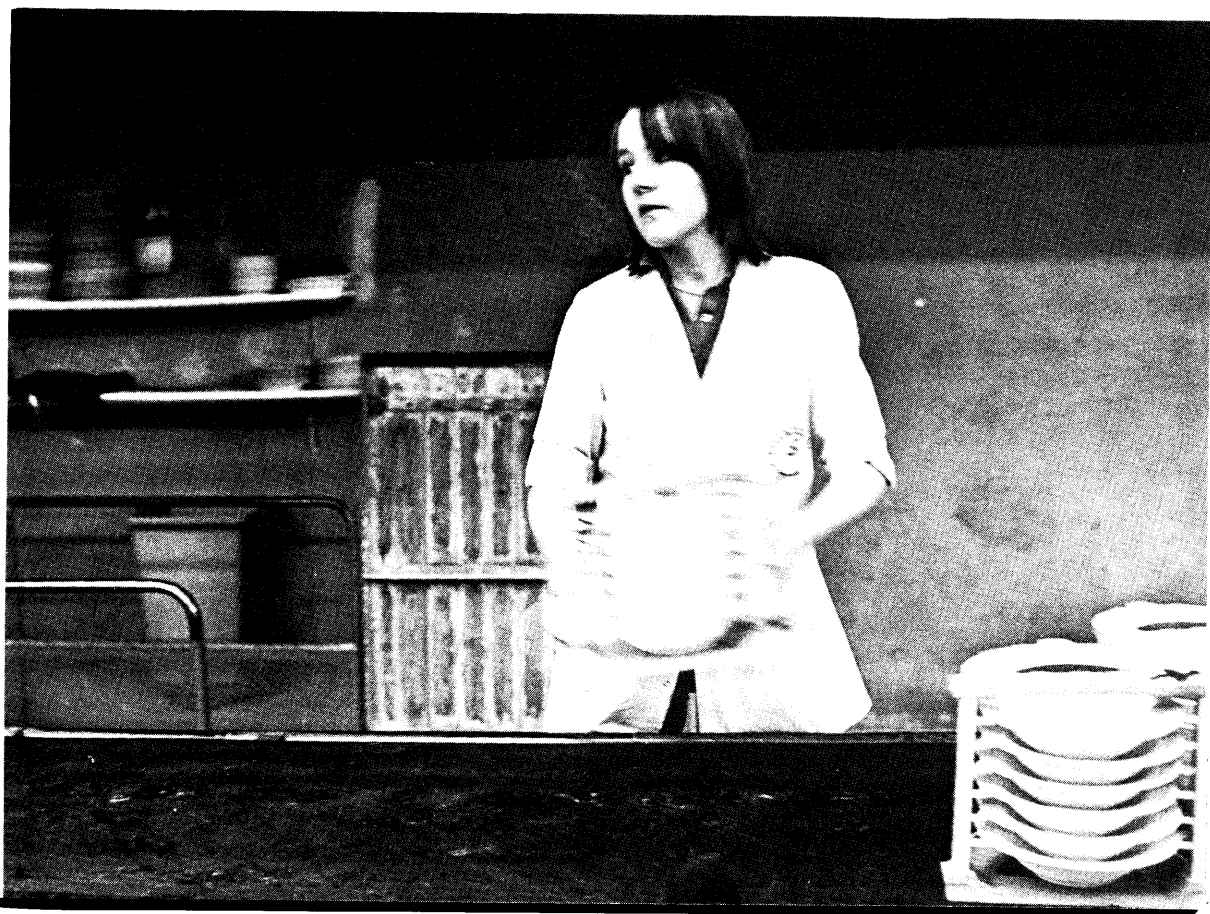
I 1975 års partiprogram sa SAP att ett av målen att förverkliga jämställdhet mellan kvinnor och män skulle vara sextimmars arbetsdag och dessutom en utbyggnad av barnomsorgen.

Sex timmarsdag

Kravet på sex timmars arbetsdag blev allt tyngre. De fackliga organisationerna tog sig an kravet – en stor del av deras medlemmar har ju redan frivilligt förkortat sin arbetstid. Hälften av kvinnorna valde det.

Under några år seglade sextimmarsdagen i medvind. I

1977 års förhandlingar yrkades t ex av TCO-S och Statsanställdas förbund att ett första steg mot målet sex-timmarsdag skulle tas 1978 då arbetstiden skulle minskas med 30 minuter per dag. Flera andra fackförbund hade liknande yrkanden.

Men motståndet från arbetsgivarsidan var kompakt.

Så sent som 1979 uttalade faktiskt Bankmannaförbundet konkress att man skulle kräva att sex timmars arbetsdag infördes successivt till 1990.

80-talet

Men sedan har det tagit stopp. De borgerliga regeringarnas idéer fick genomslag, KRISEN spred sig – och männen fortsatte att värna om sina revir. Bankmannaförbundet får stå som exempel på den förändrade synen på tjänstemannasidan: 1981 års kongress modifierade kravet på sex timmars arbetsdag och strök det artal som det skulle vara genomfört. Nu får förbundsstyrelsen själv bedöma de ekonomiska förutsättningarna inför varje förhandlingstillfälle. Ett delmål på vägen är 35 timmars arbetsvecka.

Inte i skymundan

På LO tycker man inte att kravet på sex-timmarsdag har kommit i skymundan. Man

tror där att ett första steg bör kunna tas i slutet av 80-talet. Sex timmars arbetsdag ska det bli – när tillväxten kan ge kompensation, tillägger man. Det vill till att kvinnorna i LO ligger på, för politiken arbetar emot dem. Kvinnorna styrs långsamt tillbaka till hemarbetet.

För första gången i historien har antalet statligt anställda börjat minska. Och det är som vi vet en medveten politik. Kommunerna börjar också att skära i ambitionerna. Här i den offentliga delen av arbetsmarknaden arbetar flest kvinnor, hälften av dem mot bara 12 procent av männen.

Barnomsorg

Den andra viktiga förutsättningen för jämställdhet som jag här tar upp – samhällets barnomsorg – visar nu de styrande ett vikande intresse för. Den plan för utbyggnad av daghem och fritidshem som den socialdemokratiska regeringen lyckades få igenom strax före valet 1976 har de styrande i kommunerna inte velat hålla.

1976 avtalades med Kommunförbundet, som vi minns, att 100 000 nya daghemsplatser och 50 000 nya fritidshemsplatser skulle byggas fram till 1981. Kommunerna har sedan dess för varje år minskat på ambitionerna för att vid 1981 års slut ligga flera år efter den

ursprungliga planen. Det saknas minst 27 300 daghemsplatser och 16 100 fritidshemsplatser för att uppnå målet. Det är en nått planeringsmiss på 30 procent!

Men regeringen fortsätter underligt nog att kalla daghemsbyggandet prioriterat. I november beslutade riksdagen att en ny utbyggnadsplan ska göras. Kravet att alla barn som behöver ska få daghem och fritidshem står kvar, säger regeringen.

Inte många nya platser

I dagarna lämnar de kommuner som sköter sig (alla lämnar nämligen inte in de uppgifter de ska) in sina barnomsorgsplaner till socialstyrelsen. Där står hur många daghem och fritidshem respektive kommun tänker bygga de närmaste fem åren. Med största säkerhet blir det inte många nya platser under den perioden.

Riksdagens mål som skulle ha varit uppnått 1981 kommer inte att vara förverkligat i mitten av 80-talet ens om kommunernas nuvarande planer fullföljs. Vi får nog tänka oss fram till 90-talet för att se målet på full behovstäckning. Om inte kvinnorna accepterar att försas tillbaka till hemmen förstås. Då blir det naturligtvis full behovstäckning mycket tidigare!

Birgitta Öjersson-Mörner

Källor: Planering på glid? av Göran Sidebäck och Lars Sundbom, Institutet för social forskning Jämställdhet och solidaritet, LOs rapport till kongressen 1981, Våra arbetstider och Familjepolitik/Jämställdhet, två rapporter från TCO, Kvinnovetenskaplig tidskrift nr 1/80.

Radio Ellen

är norrlandsprogrammet i radio av, om och för kvinnor. Ett radioprogram som gått hem, ja, det har gått ända in i köket hos många av oss. Trots att det sänds i P1 och konkurrerar både med Hasse Tellemar i P3 och Go morron Sverige på TV på lördagsmornarna.

När producenterna Isa Edholm i Umeå och Barbro Hellberg i Luleå upptäckte att de hade samma tankar om ett kvinnoprogram i radio, ja då föddes ELLEN. När det startade i höstas var det det första kvinnoprogrammet i Sveriges Radios historia, kanske var det därför som Sveriges Radios ledning, som till största delen består av män, placerade programmet i P1 på lördagsmornar.

Den där vardagliga kvinnan som sällan eller aldrig skriver insändare, aldrig skriker högt när något är galet, hon som undervärderar sig själv men som är djävligt bra på att baka bullar och snyta ungar och städa. Det är ELLEN. Och det är till dem radio Ellen vänder sig. Producenterna Ingegärd Nyström, Agneta Pettersson, Isa Edholm och Karin Nordberg hoppas att de kvinnorna ska våga skriva insändare efter att ha

lyssnat på programmen, våga höja rösten mot det de tycker är fel, våga att värdera sig själva och det jobb de gör, värdera med kvinnoögon och inte som det har gjorts i generationers generationer med mäns ögon.

Trasmattor

Radio Ellen sänds var annan lördagsmorgon från Umeå och varannan från Luleå. I Umeå är det Isa Edholm och Karin Nordberg som producerar programmen och i Luleå är det Ingegärd Nyström och Agneta Pettersson.

Trygghet är viktigt och ett knep som används är att inreda studiolokalerna hemtrevligt. I Umeå har de trasmattor både på golvet och väggarna och i Luleå har Ingegärd gjort en textilbonad och hängt på väggen. Den föreställer ELLEN, hon ser ut som en blandning av en häxa, ängel, barn och åldring.

När jag frågar Ingegärd och Agneta vad de vill med programmet säger de båda att de vill visa att kvinnan också har en historia och att den ska fram.

När jag lyssnar på en sändning får jag en känsla av att jag sitter tillsammans med de medverkande i programmet, det känns som ett kafferep. Alla ämnen blandas: lättja, arbete, lycka, olycka, samtidigt handlar det om dammsugare, bröst, kärlek, yllebyxor och kvinnoförtryck i Iran. Det är ett direktsänt program men en del inslag görs i förväg och annat är väl förberett. Till det som är förberett hör "den kvinnliga artisten" och "kåseriet".

Efter varje sändning hålls en telefonjour öppen, dit får lyssnarna ringa och ge ros eller ris, komma med synpunkter och förslag, och det är just på det sättet Radio Ellen blir till. Ingegärd och Agneta säger att de får impulser till nästa program och på det sättet växer ELLEN från gång till gång.

De gånger när ELLEN blivit alldeles kolossalt stor, då innehållet inte ryms i den vanliga sändningen på lördagsmorgonen, ja, då har "Ellen special" ordnats. Som den gången det handlade om prostitutionsutredningen eller då det handlade om misshandel, då hör och häpna fick "Ellen special" plats i etern på torsdag kväll mellan 22.00 och 23.00.

Anita Hallberg

Så här kan det låta:

"Ellens stående ska lägga sej ett slag nu. Hon har blivit lite trött i ryggen av allt städande och kånkande. Men vi drar telegrammet en sista gång.

I familjer där både män och kvinnor arbetar heltid är det kvinnan som i 61 procent av fallen handlar, i 81 procent av fallen lagar mat och i 71 procent av fallen städar. Som vi tidigare sagt har vi fått lite trumpna reaktioner på det här telegrammet. Stig Berglund ringde och var arg för att vi ideligen upprepade siffrorna. Kom igen med procenttal för underhåll av bil och bus, tyckte Stig.

Jag ringde till SCB och då visade det sig dels att bilvård och reparationer, som i regel utförs av männen inte tillhör de dagligen återkommande rutinsysslorna i hemmet som statistiken skulle belysa. Att byta däck två gånger om året eller tvätta bilen en gång i veckan jämställs i stället med lappning, lagning och klädvård, som för de mesta kvinnorna utför, liksom det mesta av barnavården i hemmet.

Och vad hittar vi mer i statistiken. Jo att om nu ett par har en bil, så är det för de mesta mannen som använder sig av den. Kvinnan disponerar inte familjebilen, helt enkelt. Så han kan gott byta däcken, tycker Radio Ellen."

**Karry Woyceck, 24 år,
ordbehandlare, Chicago:**

"Jag arbetar bäst när jag är ensam. Jag är inte den sortens person som går till jobbet och väntar mej en massa socialt umgänge. Jag satsar mina 8 timmar om dagen på arbetet, inte på att prata, skvallra eller träffa vänner... Mitt sociala (privata) liv och mitt arbete är 2 mycket skilda områden."

Jag är word-processor, ordbehandlare. Jag gillar mitt jobb d v s jag gillar ordbehandling. Däremot gillar jag inte min firma särskilt. Jag är mycket aparatinriktad, tycker om att arbeta med maskiner, tycker om att pröva olika system, att få maskinen att göra så mycket som möjligt. Det är en slags utmaning att försöka göra jobbet på det mest effektiva och snabbaste sättet. Men när det gäller mitt arbete på den här firman så är det inte längre en utmaning, det har blivit mycket rutin och jag önskar också att firman skulle modernisera sin utrustning.

Det är inte svårare för kvinnor än för män att få chefsbefattningar just inom ordbehandlingssektorn. Tvärtom är den dominerad av kvinnor på alla nivåer. Det är en orsak till att jag valde det här speciella yrkesområdet istället för att bli en vanlig sekreterare. Det finns fler chanser till en karriär i det.

Jag har vuxit upp fattigt med två syskon och en mamma som blev änka tidigt och hade ett underbetalt jobb. Jag vill inte ha det så. Man måste vara bestämd, veta vad man vill och sedan kämpa för det. I en stad som Chicago finns det 50 personer för varje jobb och vill man nå toppen får man jobba hårt. Man måste kunna sälja sig själv. Man vet att man är bra, men att sälja sig själv det är ett hårt arbete.

Allting är viktigt. Det är inte bara vilken utbildning du har, arbetsgivarna vill ha någon som ser bra ut, välskött, som kan tala ut och inte blir nervös och sitter och mumlar. Någon som uppträder mycket professionellt. Man ska kunna klara alla tänkbara situationer utan att reagera emotionellt, hela tiden hålla buvet kallt. Ibland på anställningsintervjuer testas dom dej, provoceras för att få dej att reagera emotionellt. Men kan man spelets regler så håller man sej lugn och verkar säker. Det är mycket viktigt hur man är klädd, vilka erfarenheter man har osv.

Familj det ligger för mej i framtiden. Jag är en mycket karriärinriktad person. Jag tycker att de år och de pengar jag lagt ut på utbildning ska betala sig. Jag arbetar mot ett mål och det är mål jag vill se förverkligade. . ."

Fay Weldon

Kvinna med ett eget språk

Flera månader efter mitt första möte med Fay Weldon återser jag henne. Den här gången på TV i en kort presentation i ett kulturprogram.

Med små bestämda steg promenerar hon genom dimmorna i Hagaparken samtidigt som en kvinnlig röst läser högt ur Praxis (Rabén & Sjögren), den hittills enda bok av Fay Weldon som översatts till svenska. I några snabba närbilder får hon tala om vem hon är, vad hon tycker och vad Praxis handlar om. Hennes röst är lågmäld och engelskan välformulerad. Med huvudet böjt i en lite avvaktande vinkel mot filmkameran svarar hon vänligt på de klassiska frågorna:

– Som kvinna är jag feminist, som författare är jag konstnär i första hand.

– Praxis är kvinnan som vaknar på nytt varje morgon och gör om samma misstag som hon gjorde igår.

– Nej, hon har ingen speciell förebild. Praxis är många kvinnoöden i en och samma kvinna.

Rösten sjunker undan, programledaren fortsätter glatt att presentera nästa bok och jag förundras över hur en och samma människa kan lämna så olika minnen efter sig. För filmkameran bild stämmer inte med min.

Den är snabba glimtar av en liten kvinna med kraftfulla händer som ofta plockar, fladdrar och talar ett eget språk. När frågorna blir för närgångna försvarar hon sig med ett skratt som pärlar fram, ut i restaurangen, över borden och in mellan alla små grupper av häpet lyssnande direktörer.

Hon pratar med omsorg och drar gärna ut poängerna ur vårt samtal.

Plötsligt sjunker rösten till det nästan ohörbara:

– Kanske finns det mer av mig i Praxis än vad jag egentligen vill erkänna.

Samtalet kommer in på den bok hon just håller på att avsluta: Presidentens barn.

– Efter åtta böcker borde jag ju ha rätt att få dra mig tillbaka, säger hon plötsligt.

Tystnaden varar i flera långa sekunder innan hon avbryter sina tankar med en suck och orden:

– Det är så många som är beroende av den ekonomiska standard jag ger dem.

Fay Weldon är 45 år, en välutbildad engelska med fyra söner. Den yngsta är tre år. Den första fick hon när hon var 20 år och ensamstående.

– Jag var så omedveten och ensam och visste inte ens att jag hade rätt till socialbidrag, säger hon.

Mycket av de hårda erfarenheter som Fay Weldon har från 50- och 60-talens England återspeglar sig i hennes första böcker: *Down Among the Women*, *A Fat Womans Joke*, *Female Friends* och *Little Sisters*. I och med *Remember Me* började Fay Weldon att utveckla intrigerna. Praxis blev ett steg vidare som slutligen fullföljdes i *Puff Ball* (Röksvamp på svenska).

Det är en speciell upplevelse att läsa Fay Weldon. Hennes komprimerade texter, snabba associationer och nästan exploderande språk, gör det svårt att jämföra henne med någon annan. Fay Weldons texter görs inte riktig rättvisa utanför hela sitt sammanhang, men trots det vill vi gärna erbjuda några sidor ur *Röksvamp* – den bok som kommer på svenska till hösten, på Rabén & Sjögrens förlag.

Pia Axelsson

ur
RÖKSVAMP
av
Fay
Weldon
översättare:
Annika Preis

Bokens huvudperson är Liffey. En storstadskvinna som börjar närma sig 30-årsåldern. Hon är sedan många år gift med Richard, också han en storstadsmänniska och en man i karriären.

Liffey övertalar Richard att flytta ut till en enslig stuga utanför London. Han går motvilligt med på förslaget eftersom Liffey samtidigt lovar att slänga sina p-piller.

När vi kommer in i handlingen har Liffey blivit gravid – men ännu är hon själv okunnig om att en befruktning äntligen ägt rum. Liffey har också blivit bekant med grannfrun på bondgården bredvid. En kvinna som, med sina övernaturliga krafter, kommer att bli farlig för Liffey.

Richard, som tycker att livet på landet är obekvämt, övernattar under arbetsveckan hemma hos de något äldre vännerna Ray och Bella i London. Här har han ganska snart inlett ett förhållande med Bella:

ZATUREN

Inuti Liffey bildades ett hålrum i cellbollen, som nu kunde betecknas som en cellblåsa. Den utvecklade små fina tentakler och gled neråt mot livmoderhåligheten. Så börjar vi alla. Det är Naturen som sätter oss i rörelse. Det är Naturen som driver oss framåt. Det är lika bra att erkänna det.

Och med Naturen menar vi inte Gud, eller någonting som har ett klart uttalat syfte, utan det slumpartade slutresultatet av en rad evolutionära händelser som genom eoner har gjort oss till det vi är, och sjöstjärnorna till det de är, och sköldpaddorna till det de är, för att inte tala om pumporna, och som kommer att göra våra barn och våra barns barn till det de blir, med en aldrig så oändligt liten förbättring – under förutsättning att det naturliga urvalet kan hålla jämna steg med förändringarna i omgivningen, vill säga. När vi ser tillbaka tror vi att vi kan skönja ett mål och en mening. Men perspektivet är felaktigt.

Vi ser inte längre Naturen som blind, fast det är precis vad hon är. Själva hennes namn är genomsyrat av mål och mening, precis som Guds en gång var. Gud har ämnat oss. Gud har haft en mening med oss. Gud sörjer för oss. Vi kan inte göra oss av med orden, de betyder det vi vill att de ska betyda och vi är svaga, så om vi inte med gott samvete kan tala om Gud måste vi tala om Naturen. Den storögda, klarögda, meningsfulla Naturen, som har ett syfte. Det är för sent att göra oss av med henne. Låt oss hellre ta ordet i besittning, lägga N:et på sidan och kalla vår blinda älskarinna för Zaturen.

På torsdagskvällen skakades friden hemma hos familjen Nash. Ray och Bella grälade. Båda ansåg att de bara betedde sig som rationella människor gör när de har provocerats över ut hårdlighetens gräns, och båda misstog sig. Ray och Bella betedde sig som människor gör när deras metabolism är störd, när Zaturen åstadkommer ohyggliga och genomgripande förändringar i kroppen, och de budskap som når in från yttervärlden både förvrängs och förvränger.

Bella grät. Ray skrek. Ray sa att han var förälskad i Karen, för att hon var sexton år, hade massor av rött hår och en liten, liten mun.

"Det är inte kärlek", grät Bella. "Det är lust!"

"Det är kärlek, Bella, kärlek!" vrålade han med en röststyrka som fick de afrikanska konstföremålen, lena, falliska mahognyskimrande saker, att skälva uppe på furbokhyllan.

"Men hon är ju bara en liten dum småtjej! Hur kan du älska nån som inte är dig värdig?"

"Det går alldeles utmärkt", tjöt han.

"Vad menar du med kärlek?" skrek hon.

"Det varenda tonåring menar."

"Men du är inte nån tonåring. Du är en ynkelig, impotent gammal gubbe!"

"Och du är en svartsjuk gammal kossa!"

Hon slet till sig en vass fruktkniv och gick emot honom, och han blev rädd och flydde, och Helga höjde rösten inne i sovrummet, där hon satt och läste godnattsagor för Tina och Tony och försökte skydda sina skyddslingar från det vuxna livets oväsen.

När Bella hade höjt kniven och hotat honom hade hon känt sig lite bättre till mods. Hon var förvisso svartsjuk. Det var Zaturen som hade gjort henne svartsjuk, för att ge hennes barn en bättre chans att överleva (eller det var i alla fall vad Zaturen trodde, eftersom hon var så gammalmodig.) Även om Bella skämdes över de här känslorna gav det henne en viss tillfredsställelse att leva ut dem – precis som det ger tillfredsställelse att leva ut alla de primitiva impulser som Zaturen dikterar – vare sig de är aggressiva, defensiva eller syftar till förökning.

Om det känns rätt är det också rätt – för Zaturen, men ack, inte alls för människan. Samtidigt som Bella mädde bättre, kände hon sig också skamsen, förvirrad och deprimerad.

Det uttryck Bella gav åt sin förvirring, sin sorg och sin bitterhet blev så mycket våldsamare eftersom hennes oanvända ägg – som hade lagts in i väntan på leverans redan när hon själv låg i moderlivet – hade börjat förtvina av ålder och hennes cykliska produktion av östrogen och progesteron låg på kritiskt låg nivå. Allt

eftersom månaderna gick plågades hon alltmer av förmenstruella spänningar och av lätt förstopning. Hon var fyrtiofyra år – en låg ålder för den typen av klimakteriesymptom, som genomsnittligt brukar inträda först vid fyrtioåttå och ett halvt års ålder – men sådant händer. I stort sett gäller regeln att den som börjar tidigt också slutar sent. I sexuella angelägenheter är det så att till den som har, ska också vara givet.

Det uttryck Ray gav åt sin vrede och sin förtrivlan blev så mycket våldsammare, eftersom hans tillskott av testosteron höll på att minska oroväckande snabbt, och gjorde honom extra benägen för tjurighet, lynneshiftningar, depressioner och raseriutbrott. Karen, som var ung och mild och jämn till lynnet, med klar hy och klar själ, verkade därför ännu mer förtjusande. Han kände att ungdomen smittade av sig, och det var också alldeles sant att Karen skulle kunna stimulera tillflödet av testosteron genom att stimulera hans sexuella aptit, och därigenom göra honom mer välbalanserad under en period. Till dess var hans tunga giftig och hans sinne svart och tungt.

Efter en stund slutade föräldrarna skrika och stampa i golvet, och Tina och Tony somnade. Nästa morgon sopade och städade Helga med sammanbitet ansikte.

”Jag stannar bara för barnens skull”, sa hon. Det var hennes eviga refräng. Hon strök Richards skjortor, och gjorde dem underbara.

”Hur ska jag kunna tacka dig?” frågade han.

Han såg på hennes ansikte hur han skulle kunna tacka henne. Han undrade varför han plötsligt hade blivit så attraktiv för det motsatta könet, och drog slutsatsen att det var för att han hade blivit tillgänglig.

Richard studerade Helga och misstänkte att det kanske fanns ett fjärde slags kvinna, och en fjärde sorts sexualitet.

Helga och sex-som-betalning. Helga skulle stryka hans skjortor och sedan kräva att han drev henne till orgasm. Hon skulle arbeta lika ordentligt och koncentrerat på det, som på att stryka skjortorna. Det strykjärnet var för skjortorna, det skulle hans penis vara för hennes tillfredsställelse.

Han hade ingen önskan att testa sina teorier i verkligheten. Senare kanske. Bella var tillräckligt upprörd som det var.

”Vet du vad”, sa Bella en fredagskväll när han hade skickat ett telegram till Liffey, där det stod att han hade ett viktigt möte och skulle bli försenad och inte kunde komma hem förrän på lördag förmiddag. ”Du är fruktansvärt arg på Liffey!”

”Varför skulle jag vara arg på Liffey?”

”Därför att hon inte låter dig vara en vuxen man. Hon vill att du ska vara en liten pojke, så att ni kan hålla varandra i handen och skutta omkring på gröna ängar hela livet.”

”Jag är inte arg på Liffey”, upprepade han.

”Jo, det är du visst. Det är därför du gör alla dom här gräsliga, primitiva sakerna med mig. Jag är hennes stand-in.”

Richard önskade att Bella kunde låta hans innersta vara ifred. Det fanns tusen olika motiv som kunde hänföras till varje handling, men inget av dem förändrade själva handlingen.

Han hade varit arg på Liffey. Nu var han det inte längre. Eller det trodde han i alla fall inte.

Modersinstinkten – en myt?

Finns det en modersinstinkt? Det är huvudfrågan i Elisabeth Badinters bok *"Den kärleksfulla Modern"* (Gidlunds förlag) som kom i höstas. Boken ger en historisk återblick på mödrars, barns och faders situation och bygger på en mängd hänvisningar till och citat från vad framför allt män (vetenskapsmän, författare m fl) ansett och beskrivit under århundradenas gång. Vid sidan av detta ger sedan EB sin syn och sina värderingar.

Det kan naturligtvis vara intressant även för aktivister i den svenska kvinnorörelsen att följa utvecklingen som den beskrivs i Frankrike. Men det sätt på vilket EB vill visa att modersinstinkten är en myt är inte särskilt övertygande.

Under 1600- och 1700-talen lämnade mödrarna i Paris omedelbart efter förlossningen ifrån sig sina barn till kvinnor på landet. Det kunde dröja många år innan de tog kontakt med dem igen och återsåg sina barn. Och en stor del av barnen dog som mycket små eller lämnades tillbaka försvagade och sjuka till sina föräldrar. Om modersinstinkten fanns skulle kvinnorna inte ha kunnat göra så, menar EB.

Hyllas

EB antyder att männens påtryckningar haft betydelse men anser att kvinnorna själva inte kan frias från skuld. När sedan de makthavande männen insåg att barnadödligheten blev ett hot mot det franska folkets överlevnad och försvårade Frankrikes möjligheter att befolka sina kolonier ändrade de sina värderingar. Och kvinnorna följde efter.

Moderligheten började hyllas. En viss "personlig" utveckling kunde tillåtas för kvinnorna.

Det var i och för sig bra om de bildade sig eftersom modersrollen också innehåller en fostrande del. Under 1800-talet blev det också accepterat för kvinnor att bli lärarinnor. Men i övrigt ansågs moderskapet oförenligt med andra engagemang utanför hemmet.

Ifrågasätta amningen

EB fortsätter sin bevisföring ända in i våra dagar. Jag tycker man kan ana en underton i boken som går ut på att verkligen ifrågasätta amningen. Att *mannen* har använt argument för och emot amning som ett sätt att styra kvinnorna som de önskade kan ju aldrig vara grund för att kvinnor skall finna sig däri. Det har EB missat. Men jag kan då inte se någon motsättning mellan amning och kvinnors frigörelse och självständighet. (I den svenska arbetsmiljölagen finns också inskrivet att kvinnor har rätt att amma på arbetstid).

Det är med förvåning som EB konstaterar att högutbildade kvinnor med värlönlade arbeten idag faktiskt ammar. EB menar att de kan bero på att dessa kvinnor har skuldkänslor för att de inom kort kommer att återgå till arbetet. Inte ett ord sägs om att de kanske har *kunskap* om amningens betydelse för barnen.

Som den ammande mor jag själv för närvarande är kan jag inte tycka att EB *bevisar* att modersinstinkten är en myt. Däremot är det väl självklart att kvinnor ständigt har fallit offer för olika tiders påtryckningar. Men här ligger vi nog lite före Frankrike. För inte finns det väl längre någon som hos oss ifrågasätter *kvinnors* rätt att kombinera förvärvsarbete och moderskap. Eller?

Agnetta Dreber

Vad bryr sig politikerna om freden?

Ångesten smyger sig på när vi hör om krigshoten. Maktlösheten försöker få fäste. Men människor reser sig mot rustningsvansinnet och blir en pådrivande kraft på de officiella organen och makthavarna.

Här berättar Elisabeth Enger om det aktuella fredsarbetet och hur några personer blev aktiva i freds rörelsen.

Det talas allt mer om krig, kapprustningen fortsätter och hotet från atomvapen ter sig allt större. Europa framställs som ett troligt slagfält för stormakternas atomkrig. Det är inte underligt om oron växer.

Tusentals människor samlas i freds rörelsen, som har vuxit enormt de senaste åren. Genom kampanjer, demonstrationer, namninsamlingar förs kraven fram till dem som har makten.

För när allt kommer omkring är det inte vi sk vanliga människor som styr frågan om krig eller fred. Genom tiderna är det kungarna och de andra makthavarna som startat krigen över folkens huvuden – men sen är det förstås folkets huvuden som fått rulla. . .

Långt där uppe, som ett evigt diffust bomullsmoln i vårt medvetande, förs nedrustningsförhandlingar och fredssamtal, det talas om avtal om rustningsbegränsningar, och överenskommelserna berör de yttersta smala marginalerna i krigshotets kanter: OK, vi låter bli att prova våra atomvapen i atmosfären, OK vi placerar inga kärnvapen i omlöpsbana kring jorden eller på havsbotten utanför våra territoriälgränser. . .

Men överenskommelserna berör inte stormakternas nuvarande förmåga att radera ut livet

på jorden flera gånger om. Verkligheten idag är inte förändrad på den punkten. Det är nog fler än jag som många gånger tvivlar på att det finns en verklig vilja hos makthavarna till nedrustning och fred på jorden. Det är nog fler än jag som misströstat och undrat vad politikerna och makthavarna bryr sig om att människor oroas och försöker propagera för fred! Bryr de sig om att vi demonstrerar och protesterar mot kapprustningen och förintelsevapnen?

Inte tid att svara

Försvarsministern, Torsten Gustafsson, (c) ville inte uttala sig i telefon, och lät genom sin sekreterare meddela att han inte hinner med ett sammanträffande förrän efter Vi människors pressläggning.

Utrikesministern, Ola Ullsten (fp) tog sig inte heller tid, utan lät sekreteraren skicka över det tal han höll under folkrikdagen i slutet av januari.

Olof Palme (s) då, som är så engagerad i

- *Kurdisk flyktning i Irak 1978. Hennes by var jämnad med marken, skörden skövad, familjen splittrad. Hon gömde sig med sina få ägodelar i en skogsdunge nere vid floden.*

fredsfrågor? Han är ju bland annat ordförande i den s.k. Palmekommissionen, en oberoende kommission för nedrustning och säkerhet med ledamöter från hela jordklotet, och som ska lägga fram sitt resultat inför FN:s andra specialsession om nedrustning i sommar. Men, nej, han hann inte heller uttala sig om freds rörelsen.

Riksdagsmannen Carl Bildt (m) har inte gett något besked överhuvudtaget.

Ändå, efter att ha arbetat med de här artiklarna några veckor, efter att ha talat med starka människor som kämpar för fred och nedrustning och som är övertygade om att makthavarna hör och till slut måste lyssna på protesterna, efter att ha sett att krigshotet är verkligt och har kommit oss närmare än någonsin, har jag blivit övertygad om att det måste gå att påverka. Vi har inte råd att fråga om det tjänar något till.

Malande kvarn

Fredsarbetet på FN- och regeringsnivå går segt.

I Genève pågår sedan många år de nedrust-

ningsförhandlingar där Alva Myrdal har efterträtt av Inga Thorsson som Sveriges representant. Många av oss upplever nog förhandlingarna som en evigt malande kvarn som inte producerar något rejält slutgiltigt resultat – att stoppa vansinnet!

I SALT-förhandlingarna som inleddes 1969, har Sovjet och USA diskuterat begränsning av sina strategiska vapen, alltså sådana vapen som de båda länderna kan använda till att direkt anfälla varandra tvärs över halva jordklotet. Ett avtal om begränsning, SALT II, ligger färdigt sedan 1979 men har inte godkänts av USA och har alltså inte trätt i kraft.

De starka protesterna mot kärnvapen i Norden och övriga Europa har fått de båda supermakterna att återigen, alltså hösten 1981, sätta sig i direkta förhandlingar. Denna gång handlar det om de regionala kärnvapen som finns i eller är tänkta att användas i Europa. Än så länge har man inte hunnit längre än till att diskutera vad man ska diskutera, alltså vilka vapen det hela ska gälla.

Sten för sten . . .

”Global nedrustning är ett jättelikt berg som är omöjligt att bestiga. Men man kan plocka ned det sten för sten.”

– Det har under de senaste åren blivit större risk att supermakterna tar till vapnen, konstaterar Tomas Magnusson, ordförande i Svenska Freds- och Skiljedomsföreningen.

– Den politiska avspänningen har upphört, bland annat genom händelserna i Afghanistan, och USA:s mer offensiva agerande. Vapenutvecklingen har fortsatt och kärnvapenstrategierna har försämrats.

– Idéerna om förstaslagsförmågan, är något nytt. Det innebär att den ena supermakten i sitt första slag ska slå ut så många av motståndarens vapen att angriparen inte löper risk att träffas av motståndarens vedergällning. Dessa idéer har kunnat tränga igenom på grund av att kärnvapenbärarna idag är så oerhört mycket mer träff-

säkra. Tidigare var man tvungen att sikta mot stora befolkningscentra för att vara säkra på att nå målet, idag har vapenbärarna en träffsäkerhet på tio meter. Därför kan man rikta in dem mot militära mål.

Sökte vapenfri tjänst

Denna utveckling är anledningen till att freds rörelsen har intensifierat sitt arbete, förklarar Tomas. Det är också orsaken till att allt fler människor inser att risken för ett kärnvapenkrig är stor, och att det är viktigt att arbeta i freds rörelsen. Även en sådan sak som den sovjetiska ubåten i Blekinge skärgård ökar insikten – man ser att atomvapen inte bara är något på papperet

– fartygen är faktiskt utrustade med dem!

Tomas själv kom med i Svenska Freds 1969. Han hade tidigare arbetat aktivt i FNL-grupperna – men fann där många konflikter och motsägelser. Han sökte vapenfri tjänst, som han inte fick, varefter han satt i fängelse en månad för totalvägran. Så småningom ordnade det sig med den vapenfria tjänsten – han fick arbeta på ett vårdhem för utvecklingsstörda.

Tomas hade prenumererat på Freden, tidskriften Pax föregångare, under några år, när han åkte på en internationell konferens om civilt motstånd i Kungälv.

Det blev en kick, berättar han. Jag kände att det fanns en kraft som var något att jobba vidare med, att det var möjligt att åstadkomma något!

– Målet är global nedrustning. Men det är ett gigantiskt mål. Det är som ett jättelikt berg, som kan tyckas omöjligt att bestiga, men som det är möjligt att plocka ner, sten för sten. Därför riktar vi in oss på delar.

– Våra mål just nu är: femprocentig svensk nedrustning, förändrade regler för svensk vapenexport samt stoppa JAS!

Låt JAS bli en valfråga

Låt JAS bli en valfråga!

Det är huvudkravet i Svenska Freds alternativa försvarspolitiska program – ett alternativ till försvarskommitténs betänkande, som ska antas i maj av riksdagen. Det alternativa programmet trycks i mars och kan bilda underlag för studiecirklar m m. Framför allt är det tänkt som remissvar till försvarskommitténs förslag.

Svenska Freds vill bryta ut frågan om JAS ur betänkandet, för att låta svenska folket visa sin mening i valet i höst. Ska Sverige sätta igång JAS, produktionen av det nya militära stridsflygplanet, som kommer att bli Sveriges största militära projekt genom tiderna?

– Vågar partierna föra ut JAS som en valfråga, är jag övertygad om att svenska folket säger nej! säger Tomas. Det skulle vara ett stort steg för den globala nedrustningen, ett konkret nedrustningsbeslut i ett industriellt utvecklat land!

– Politikerna vågar inte riktigt ta ställning, de talar om sysselsättningen. Men jag tror att vi kan nå de svenska politikerna till slut, och att vi kan få dem att överge den hycklande verksamhet som de ägnar sig åt när de själva rustar upp, samtidigt som de talar om nedrustning i FN! Om de i stället kunde sätta tyngd bakom orden i nedrustningsförhandlingarna!

FOLKRIKSDAG

En folkriksdag för nedrustning anordnades i Stockholm i slutet av januari, för att enas om vilka krav man ska ställa på politikerna. 475 delegater från en mängd organisationer, politiska från höger till vänster, från kyrkan, studieförbunden, facket... 87 motioner behandlades.

Bland de viktigaste kraven som uttalades var ett kärnvapenfritt Norden, och en femprocentig nedrustning, som Sverige ska ta initiativ till och försöka driva igenom bland de andra medlemsstaterna i FN i sommarens extrasession. Dessutom krävde folkriksdagen att Sverige tar initiativet till en nordisk säkerhets- och nedrustningskonferens.

FREDSMARSCHER

Två stora fredsmarscher planeras under sommaren. Den ena går till Moskva – om man får klartecken av de sovjetiska myndigheterna.

Det är en grupp norska kvinnor som varit i Moskva och undersökt möjligheterna.

Den andra stora fredsmarschen som planeras är stjärnmarschen till Wien. Demonstrationer ska utgå från flera olika platser i Europa, som sedan alla samtidigt ska sammanstråla i Wien. Planerna var inte definitiva vid Vi mänskors pressläggning. De diskuteras närmare vid den västeuropeiska fredsrörelsens stora kvinnokonferens i Rom 5–7 mars.

NORDISKT FREDSMÖTE

Under mottot ”En kärnvapenfri zon i Norden – ett kärnvapenfritt Europa” arrangeras ett stort nordiskt fredsmöte i Göteborg den 15 maj. Man räknar med minst 50 000 deltagare från hela Norden. Efter en demonstration arrangeras en fredsgala på Scandinavium.

Idén till ett nordiskt fredsmöte föddes i oktober förra året, då 300 000 människor samlades i Bonn för en demonstration mot kärnvapen. Liknande demonstrationer i London, Paris, Rom, Bryssel och Amsterdam samlade 100 000-tals människor.

Initiativet till fredsmötet i Göteborg har tagits av bland andra Ingrid Segerstedt Wiberg, den socialdemokratiska politikern Barbro Jansson och biskop Gärtner.

”Människor börjar inse att om de vill leva måste de också låta andra leva.”

Kan man uppnå något genom fredsarbetet?

– Jag förstår inte den frågan, säger Ingrid Segerstedt Wiberg, som sedan 30-talet varit engagerad i fredsarbete genom Internationella Kvinnoförbundet Fred och Frihet (IKFF). Man måste starta med ett *måste*, och däri ligger tanken att det *skall* gå. Utan den övertygelsen åstadkommer man ingenting. Om sen inte *jag* uppnår målet så kanske nästa generation gör det.

– Visst kan vi påverka politikerna, det har ju redan skett. Men vi får inte nöja oss med att de kommit till förhandlingsbordet. Vi måste se upp så att de inte manipulerar oss. Vi måste också se till att det blir något resultat av förhandlingarna. Det måste bli nedrustning både i öst och väst.

– Har man sett allt elände som uppstod under andra världskriget så är man tvungen att arbeta för freden!

Ingrid Segerstedt Wiberg upplevde minnena från första världskriget som ung flicka. Som skolflicka tog hon starkt intryck av Remarques roman ”På västfronten intet nytt”

– Jag är emot våld, av naturen, och blev tidigt antinazist. Det var helt naturligt att jag började arbeta med flyktingar och därigenom kom jag i kontakt med fredsarbete och Fred och Frihet.

Historisk förklaring

Att så många kvinnor är engagerade i fredsarbetet vill Ingrid förklara historiskt. Pojkar uppfostras eller indoktrineras till att de ska ut och försvara fosterlandet, medan flickorna från början får lära sig att de ska vårda livet.

– Det senare är en tradition som vi ska hålla fast vid! Jämställdheten får inte innebära att kvinnorna pressas in i manssamhället. Männen har lärt sig att teknologin är det bästa av allt. Men vi måste fundera över vad teknologin och vetandet ska användas till.

Liksom de övriga fredsförbunden har IKFF ökat starkt under de senaste åren. Vad beror det på?

– Folk har börjat förstå vad ett modernt krig betyder av förödelse. Människorna vill leva, och jag tror att de också inser att om de vill leva,

måste de också låta andra leva. Detta måste alla fås att förstå!

– Det är nu vi måste arbeta för detta. Ska Europa bli ett slagfält eller inte? Det är livsviktigt för oss just nu, när stormakterna talar om möjligheten av ett begränsat kärnvapenkrig i Europa, eller användning av kemiska vapen här.

Eget intresse

Kravet på en kärnvapenfri zon i Norden ser Ingrid som ett sätt att hålla kriget litet längre på avstånd från vår del av världen. Men en sådan zon måste också betraktas som en del av en kärnvapenfri zon i Europa.

– Visst är det i eget intresse att resorna, så men det anser jag är fullt legitimt. Idealism behöver inte vara verklighetsfrämmande.

Går det då att påverka supermakterna?

– Ja, jag tror att de bryr sig om att vi människor i Europa protesterar. Det finns också en opinion hos deras eget folk. Ingen statsmakt är helt oberoende av folkopinionen i sitt land.

– Vi informeras dåligt i svenska massmedia om fredskrafterna i USA. Men där håller opinionen klart på att svänga. De börjar inse att det är skillnad mellan Reagan och Carter, de börjar till exempel äntligen se vad som händer i El Salvador.

Därför anser Ingrid det viktigt att tro på nedrustning, och att satsa på förtroende, inte bara misstro, när det gäller supermakternas vilja till nedrustning.

– Därför ska vi lyssna på Breznev när han säger att han inte vill ha krig, folkopinionen måste ta fasta på hans förslag i TNF-förhandlingarna som pågår i Genève.

”Att arbeta aktivt i freds rörelsen är ett sätt att handskas med ångesten”

Inga-Brita Melin är aktiv i Kvinnokamp för Fred. Hon var med och bildade gruppen i Umeå förra året.

– Det började med att jag var på ett seminarium som ”Kvinnor och Arbete i Västerbotten” hade anordnat. På seminariet talade Maj-Britt Theorin, Maj Wechsleman och Berit Ås. Och jag blev fruktansvärt rädd när jag hörde hur sårbara

Rätten till arbete

Jag är så lyckligt lottad att jag har ett arbete att gå till varje morgon. Ett stimulerande och samhällsnyttigt arbete, som jag går till med förväntan och glädje. Jag behövs!

Att ha fast anställning är annars ingen självklarhet i den kommun där jag arbetar. Att vara kvinna på en bruksort i Värmland är nästan entydigt med att vara arbetslös. Sjukstugan, åldringsvården, barndaghemmen och Konsum – många fler kvinnliga arbetsplatser finns inte, och konkurrensen blir hård om de få lediga platserna. Till ett fem månaders vikariat som förskolelärare kom det 31 ansökningar, och inte mindre än 41 sökte ett halvtidsjobb som bibliotekskontorist.

Visst behövs det arbetskraft – på fritidsgårdarna, i barnomsorgen och i åldringsvården kunde många göra en samhällsnyttig insats, och i en småskalig produktion för närsamhället skulle det ha varit en framtid för många, om den hade funnits. Men mänskliga resurser tas inte till vara, och vårt gamla krav om allas rätt till arbete är längre från att förverkligas än nånsin.

Man räknar med omkring 150 arbetslösa

ungdomar i kommunen. Ingen vet säkert, för många av flickorna bryr sig inte ens om att anmäla sig hos Arbetsförmedlingen. De stannar hellre hemma och skaffar sig barn. – Kommunen har femtio beredskapsjobb att erbjuda, där ungdom får prova på ett arbete i högst sex månader innan de åter kastas ut i arbetslösheten.

Samtidigt pressas mer och mer arbete ut av de allt färre heltidsanställda. Jag har en dröm om sex timmars arbetsdag. Då skulle jag få mer tid över för min tonårsson, då skulle jag kunna engagera mig i politiskt och fackligt arbete utan att ta ut mig helt, som jag gör idag. Om kommunen, min arbetsgivare, istället för min heltidstjänst ville inrätta två sextimmars tjänster skulle de få ut mer än dubbelt så mycket av dessa tolv timmar än de får av mina åtta. Och en tjänst kunde räddas åt en yrkeskår som börjar få svårigheter på arbetsmarknaden.

Låt oss höja våra röster så att vi verkligen hörs ända in i maktens korridorer: Vi kräver arbete åt alla, vi kräver sex timmars arbetsdag åt alla!

Aase Bang

Kvinnornas världskongress

”Vi är här som kvinnor och mödrar för att tala om våra barns framtid och hur vi ska kunna skydda dom”. Så sa Hortensia Allende (president Allendes änka) från Chile i sitt fina inlägg vid kvinnornas världskongress i Prag i oktober 1981. Och det handlade mycket om detta: Vilken framtid har våra barn och hur kan det bli fred i världen?

”Ingen framtid, ingen utveckling, ingen jämlikhet utan fred!”

Vi var sex delegater från Sverige, varav tre från SKV, en från Svenska freds- och skiljedomsföreningen, en från IKFF och en från RIFFI (Invandrarkvinnornas organisation). Sex av 1300 kvinnor, och några män, från 134 länder, som i sju kommissioner diskuterade

med varandra i sex dagar. Fem av oss sökte sig till fredskommissionen. Så gjorde ytterligare 225. Fredskommissionen blev därmed störst och just därför också ganska svårarbetad. Men det visade också vilken fråga som ses som mest angelägen just nu.

Pragkongressen var en uppföljning av kvinnokongressen i Köpenhamn året innan. Den var mycket väl förberedd med sex förkongresser som under året hade hållits runtom i världen. KDV stod som värd tillsammans med Tjeckoslovakiska kvinnoförbundet.

När människor möts

Vilka intryck är det som fastnat när jag nu tänker tillbaka?

Alltid när människor möts händer någonting. Mig hände t ex en förvånandsvård sak. Redan andra dagen åkte mina långbyxor av och fram kom kjoldressen och klackskor! Grupptricket överväldigade mig. Alla dessa kvinnor lade sig vinn om att vara välkläd-

da, välkammade, visa sig i sin bästa stass inför varandra. Jag kunde inte vara sämre.

Det hade känts utmanande.

Däremot: Efter att i tal efter tal ha hört ord som imperialism, neokolonialism och hegemonism lovade jag mig själv att bara använda dessa uttryck i undantagsfall. Inte så att jag inte höll med eller inte fann orden berättigade, men de kändes slagordsmässiga och påklistrade.

När vi övertar männens språk och beteende, förlorar vi något väsentligt, det kändes mycket tydligt då.

"Säljer oss till USA"

Men ta företrädarna för kvinnoföreningarna från öarna Seychellerna, Mauritius och Réunion i Indiska Oceanen. Radikala, medvetna, inte ett ord om några -ismer, men de "berättade" neokolonialismen och vad den betyder för människorna, så att det grep tag i en.

– Våra regeringar håller på att sälja ut våra öar till USA, som vill förvandla de forna paradisen till en supermarket, berättade de. Och menade också att vi måste få fler kvinnor i maktställning, men att vi får akta oss för att missbruka makten sedan.

Den ryska astronauten Tereskova satt av och till ordförande i fredskommissionen. Hon hyllades enormt och ansågs som ett stort föredöme för oss kvinnor och ett bevis för hur långt kvinnor kunde komma. Det tyckte jag var närmast sorglustigt. Hellre hade jag hört ett ifrågasättande av hela rymdfararprojektet i öst som i väst, som ju till minst 75 % är till för militära ändamål. Det hade varit mycket mera bevis för vårt kvinnliga självständiga tänkande och för vår styrka.

Några röster som jag minns:

Fanny Edelmann från Argentina gav en klar och skrämmande överblick över USAs inblandning i Latinamerika. – De använder alla medel för att behålla makten över sin "intressesfär".

När Fanny återvände till Argentina efter kongressen gjorde hon sällskap med de "Galna mödrarna på Plaza de Mayo". Efter två dagar arresterades hon. . .

Kvinnorna från öarna i Indiska Oceanen vill få ett toppmöte till stånd 1982 för att förklara Indiska Oceanen som ett Fredens hav där skiljedomsförfarande ska råda i tvister mellan länderna.

Eva Marie och Cornelia från Västtyskland propagerade för Kvinnofredsrad. – Förbered en världskonferens i form av Öppet Hus under mottot: Kvinnor i alla länder, förena er, föreslog de.

Talaren från England ville förklara England som kärnvapenfri zon.

Kvinnan från Cypern berättade om sittstrejker för kravet att deras ö ska avmilitariseras. De planerar också en fredsmarsch och en kvinnokonferens för medelhavsländerna.

Från Bulgarien kom tanken på en atomvapenfri zon på Balkanhalvön.

Gloria från Nya Zeeland berättade om stora protestaktioner som gjorts i samband med sportevenemang där sydafrikaner skulle delta. 2000 personer arresterades. – Glöm oss inte och vår kamp, vädjade hon.

En liknande vädjan kom från USA. – Motståndet mot Reagans vansinnespolitik växer, men det behöver samordnas och vi är i stort behov av stöd från Europa, sa det.

En chefredaktör från Ungern ville skriva till alla chefredaktörer i världen och påminna dem om deras ansvar för freden.

Kvinnornas demokratiska förbund i Israel kräver Mellanöstern som kärnvapenfri zon.

Exilkoreanskor, bosatta i Japan, talade för kärnvapenfria zoner i Sydostasien.

Ruth Neto från Angola (syster till Augustino Neto) bad oss enträget att fördöma Sydafrikas angrepp på Angola.

Yvonne från Luxemburg talade om vårt ansvar. –

Det är för enkelt att skylla allt på politikerna. Vi lovade våra barn en värld utan krig efter andra världskriget. Har vi verkligen gjort allt för att kunna hålla det löftet, frågade hon.

I Australien har man tagit stort intryck av fredsmarschen och vill anordna en liknande där sommaren 1982.

Skolministern från Afghanistan gav oss en väsentligt annan bild av Sovjets närvaro där än vi brukar få genom våra massmedia. Detta åstadkom en hel del oro. Den japanska delegationen ville lämna ett tillägg till protokollet där dom påpekade att det fanns avvikande meningar om Afghanistan. Delegater från Norge, Sverige, Danmark, Västtyskland och USA stödde japanskornas begäran. Presidiet avlog emellertid detta med hänvisning att det bara var Japan som uttryckligen nämnt Afghanistan i sitt tal. Så kom det att stå i protokollet att det fanns en avvikande röst om Afghanistan.

Detta måste betecknas som en grov plump i protokollet och förmörkade stämningen något vid den anars så lyckade kongressen.

Kontentan av min första internationella kongress:

Gärna flera sådana. Det är härligt att möta systrar från hela världen, utbyta erfarenheter och hämta styrka ur den gemensamma kunskapen. Men vi borde försöka oss på mycket friare arbetsformer med mera diskussion än talhållande och mindre låsta positioner. Det finns säkert möjligheter att förändra det något stela mönstret. Redan på kongressen gjorde SKV-kvinnorna från de nordiska länderna upp om en nordisk träff i slutet av april i Göteborg. Organisatoriska frågor och vårt förhållande till varandra och till KDV kommer då bli att stå på dagordningen.

Väl mött i Göteborg!

Erni Friholt

Kvinnornas världskongress i Prag 8-13 oktober 1981.

NORDISK KONFERENS

I Prag träffade vi mycket folk, bl a kvinnor från våra systerorganisationer i de nordiska länderna. Vid ett informellt möte, erbjöd sig SKV Göteborg att ordna en konferens för systerorganisationerna i Norden. Vi upptäckte nämligen att vi hade många frågor som vi ville diskutera och många erfarenheter som vi ville dela med oss av...

Konferensen kommer att äga rum den 16-18 april. Alla de fyra nordiska länderna är inbjudna. Diskussionstema är inte fastslagna ännu men förslag är: om våra föreningar, om KDV, om samarbete m m. Ca 5-6 från varje land kan tas emot.

Seminarium om "Kvinnor och alkohol".

Den 7-9 maj anordnar förbundet ett seminarium om "Kvinnor och alkohol" på en folkhögskola utanför Örebro. Ni som är intresserade kan boka in den helgen redan nu. Inbjudningar kommer senare att skickas ut till avdelningarna, när programmet börjar ta form.

För information och anmälan ring: Gunilla Karlsson 08/761 17 36 eller Ingela Goksör 031/29 68 90

Fruntimmers- vecka i Mora

Välkommen till Mora Folkhögskola under fruntimmersveckan 19/7-24/7 1982. Kvinnokursen vänder sig till kvinnor i alla åldrar. Några förkunskaper krävs inte för att delta i kursen. Kursen vill belysa kvinnors situation i dagens samhälle - i familjen, arbetslivet, politiken och konsten. Varje dag har sitt eget tema och inleds av en föreläsare i ämnet.

Kostnader för kursen: Med dagstudiestöd kostar helinackordering i enkelrum cirkapriser 192:-/dag och i dubbelrum 175:-/dag. Utan dagstudiestöd kostar helackordering i enkelrum 125:-/dag och i dubbelrum 115:-/dag. Därtill kommer en kursavgift på 100:-. Dagstudiestöd skall sökas *senast den 15 maj*.

Anmälningar till kursen skall vara Mora Folkhögskola tillhanda senast den 1/5 1982. Är du intresserad av kursen och vill ha ytterligare upplysningar, kan du vända dig till Mora Folkhögskola tel. 0250/11007 eller till Karin Egardt tel. 0250/12666.

*Anmälningar sändes under adress:
Mora Folkhögskola "Kvinnokurs"
Skeriol
792 00 Mora.*

Kvinnokampen i Chile

I Chile pågår också en kvinnokamp just nu. Vi har haft besök av *en kvinna från Chile* som berättade om sin organisation, som är halvt illegal. Den heter *CODEM*. *Committee para los derechos de las mujeres*, Kommittén för kvinnornas rättigheter. Hon berättade:

Efter kuppen i Chile blev kvinnorna mer aktiva i den politiska kampen. Männerna hamnade i fängelse och kvinnorna förstod att de måste organisera sej tillsammans för att kämpa för sina rättigheter och för sin politiska framtid. De är aktiva i små grupper och diskuterar landets ekonomiska situation, kvinnofrågor m m. De delar ut flygblad på hälsokliniker om fri sjukvård, firar 8 mars på slugna möten. Att gå ut och demonstrera på gatorna vågar de inte. De har också en tidning på stencil.

CODEM:s representant visade diabilder och berättade om de bostadskommiteer som uppstått, i områden där invånarna ockuperat marken och sedan uppfört små hus av bräder, utan avlopp, vatten och elektricitet.

I dessa områden, som männen lämnar hela dagen, antingen de har jobb eller inte, har kvinnorna bildat bostadskommiteer. De organiserar sej i hälsogrupper och andra typer av grupper och sprider information.

Tillsammans försöker man också ordna vattenfrågan, som är ett stort problem, eftersom friskt vatten bara finns att tillgå i en kran på området, i bästa fall. Vägarna är inte asfalterade och på vintern förvandlas hela området till en lervälling.

CODEM samlar alla små kvinnogrupper i en cen-

Här har kvinnor i sin-casa-comitee (utan bus-kommitté) husmöte i församlingslokalen. De kämpar för rätten till människovärdig bostad.

Till Svenska Kvinnors Vänsterförbund-

Kära kamrater

Vår kamrat talade om för oss hur väl mottagen hon blivit av er. Hon berättade även att ni är intresserade av att få mer dokumentation om våra aktiviteter och om möjligheten av att ni stöder oss under kampanjen inför den Internationella Kvinnodagen. Vi tackar er varmt och sänder ett exemplar av vår bulletin.

Under de senaste månaderna håller vi på med "Vattenkampanjen". Den kommer att kulminera den 8 mars, då vi kommer att ha aktiviteter ute på gatorna. I mars kommer vi också att anordna en kongress om slumkvinnor, samman-

kallad av *CODEM*. Under den kongressen hoppas vi att vi ska komma överens om en plattform för slumkvinnornas kamp 1982. Samtidigt kommer vi att fortsätta med fortbildning och vi förbereder ett diaband om sexualitet. Det kommer att vara färdigt i mitten av februari.

Vi hoppas på svar från er och hälsar, i kvinnans och det chilenska folkets namn, den svenska kvinnan och det svenska folket, förenade i samma kamp för livet, rättvisan och friheten.

**Kommitten för försvar av
kvinnornas rättigheter, Chile**

tral organisation. De tar upp alla frågor som rör kvinnor som människor.

Arbetslösheten är stor i Chile, officiellt 15 procent men inofficiellt 30 procent. I slumområdena är ca 70 procent utan arbete. 40 procent av Santiagos befolkning lever i slumområden. En ny lag har kommit i Chile sedan ett år tillbaka. Målet är att staten inte skall ha hand om skolor, utbildning och sjukvård. Varje kommun skall istället ansvara för sitt skolsys-

tem och sin sjukvård. Löner, läroplaner m m skall kommunen bestämma. Varje lärare får förhandla om sin lön. Rektorn bestämmer allt om ämnena.

Redan efter kuppen har skolan försämrats avsevärt. Det här innebär en ökad försämring. Skolavgifterna är redan höga och folket har inte råd att låta sina barn gå i skola. Misären och prostitutionen har ökat. Det finns ingen framtid för barnen. Ingen utbildning, inga jobb, bara arbetslöshet.

Eva Ekelöf

Folkrikdagen:

Enhälliga krav på nedrustning

Folkrikdagen för fred och nedrustning ägde rum i Stockholm den 22 - 24 januari i år. De viktigaste besluten blev: krav på en kärnvapenfri zon i Norden, krav på en femprocentig nedrustning av alla FN-stater och att Sverige ska verka för en nordisk säkerhets- och nedrustningskonferens.

475 delegater från många hundra folkrörelser hade samlats till folkrikdagen.

- Trots att det har skett för litet och gått för sakta så har vi ändå lyckats komma fram till närmare ett tjugotal konventioner och fördrag som åtminstone i någon mån har bromsat utvecklingen, sade Jan Mårtensson, som håller i nedrustningsfrågorna i FN, i sitt inledningsanförande.

Som exempel på sådana FN-konventioner gav Jan Mårtensson det begränsade provstoppsavtalet, an-

tarktis- havsbotten- och yttreymdenavtalen, han pekade på icke-spridningsavtalet och på förbudet av framställning av biologiska stridsmedel.

- Och för bara några år sedan fick vi en konvention med förbud mot särskilt inhumana vapen, trots det minst sagt kyliga internationella klimatet.

Jan Mårtensson underströk vikten av sommarens specialsession för nedrustning som FN:s generalförsamling håller, i tider av ökad misstro, spänning och internationella motsättningar, när rustningsspiralen svindlar uppåt mot astronomiska tal. Rustningen kostar idag över 500 miljoner dollar om året.

- Ensidig nedrustning är inte något realistiskt alternativ i den värld vi lever, vi måste å andra sidan komma bort från föreställningen att ökad militär styrka automatiskt medför ökad nationell säkerhet.

Trots allt tror Jan Mårtensson på det mänskliga förnuftet, och att den allt starkare fredsrörelsen världen över inte kan lämna någon politiker oberörd.

- I längden tror jag att ingen sida har råd att samtidigt bekämpa inflation, arbetslöshet, stigande energipriser, bidrag till tredje världen och fortsätta mil-jardslöseriet på dödliga vapen, konstaterade han.

SKV i Skellefteå

Vi har blivit ombudade att skriva lite om vår verksamhet här i Skellefteå under det år som gått.

Vid månadsskiftet februari - mars deltog vi i ett seminarium arrangerat av Kvinnor och Arbete i Väst-erbotten, där fredsfrågan var huvudämne. 120 kvinnor från Västerbotten samlades under tre dagar i Lövångers kyrkstad. Om detta har det redan stått i Vi Män-skor nr 2/3 -81.

Inspirerade av Lövångerupplevelserna bildades Kvinnor för fred, där många av oss under våren deltog i studiecirklar och övrig verksamhet.

Den 8 mars arrangerade vi ett möte på tema Mat och Makt - Mudimums. Olle Viklund från Luleå pratade om Mudimumsidéerna, och vi lagade mat. Det påtagliga resultatet har blivit flera Mudimums-matlag i Skellefteå. (Se även Vi Män-skor nr 2/3 -81).

Efter sommaruppehållet har vi under hösten ägnat stor del av vår tid åt fortsatt fredsarbete med bla namninsamling för Norden - kärnvapenfri zon. Kul-

men blev den fredsdemonstration som hölls den 12 december här i stan med deltagare från många politiska och ideella organisationer.

I början av december kom kvinnoutställningen "Vi arbetar för livet" till Skellefteå, och i samband därmed inbjöds kvinnoorganisationer att ordna olika aktiviteter. Vi inom SKV arrangerade en föredrags- och diskussionskväll med Erni och Ola Friholt (från Göteborg) på temat Vi här hemma - dom där borta - en fråga om solidaritet. Det blev ett trevligt och givande möte med två engagerade människor.

En av våra medlemmar, Pia Wernersson, har under hösten arbetat som sjuksköterska i Libanon, och årets verksamhet kommer att inledas med att hon berättar om sina upplevelser i ett flyktingläger.

Skellefteå SKV-avdelning
Ingrid Wallfelt
Louise Hagström

Besök från Nicaraguas kvinnoförbund

Bild: Eva Ekelöf

I slutet av oktober hade SKV besök från Nicaraguas kvinnoförbund AMNLAE. Yvonne Siu från nationella styrelsen var här tre dagar och hann med att besöka skolor, delta i solidaritetsmöte, ge intervjuer för tidningar (som ni kanske läst) träffa SKV-medlemmar m m. Beundransvärt med tanke på att hon

var ordentligt förkyld hela tiden. Hennes resa fortsatte sedan till Helsingfors. Uppsala avdelningen stod för arrangemangen. Här på bilden tas hon emot på stationen i Stockholm. Uppsala fortsätter sin Nicaragua-insamling pg 54 31 41-6.

Stöd insamlingen till kvinnokl

Av de 100 000 kr som är vår del i projektet har vi hittills samlat in 77 459:10 så än är det en del kvar till målet. Det är just nu kanske viktigare än någonsin att stödja Vietnams kvinnor eftersom landet brottas med enorma ekonomiska problem och svårigheter att bygga upp ett fungerande samhälle i fredstid. Vi hoppas på Ditt stöd!

Vietnaminsamlingen

Transport	511 840:13
Linnea Elfström, Spånga	100:-
Edith Wennster, Uddevalla	50:-
Anna Pettersson, Avesta	10:-
Kirsten Person, Hisings Backa	50:-
"Till Siri Derkerts Minne"	
M Kinnmann, Stockholm	100:-
M Lantz, Bandhagen	100:-
Anonym	20:-

Maja Bolling, Sigtuna	
K Thalén, Enskede	
Lena Lassen, Stockholm	
Birgitta Hultman-Boye	
Britta André-Astridsdotter, Sthlm	
Anita Berger, Bromma	
Olof Reich, Stockholm	
Birgitta Mähl, Åkersberga	
Marianne Lindström-Vranne, Sthlm	
Maj Wechselman, Sthlm	
"Till Evy Andren på födelsedagen" från förbundet	
Hillevi Westerlund, Enskede	
E.G. Johanneshov	
Karin Torhall, Falun	
Eva Johansson,	
Sonja Borg, Göteborg	
Maria Kindstedt, Motala	
Svea Söderman, Johanneshov	
G Norlander, Sthlm	
Ingegård Bernström,	
Västra Frölunda	
Maj Leijon, Sthlm	
Ingegård Bernström,	
Västra Frölunda	

100:-	C Molander, Sthlm	100:-
15:-	Inga-Lill Nilsson, Malmberget	50:-
10:-	Karin Nordlander, Sthlm	50:-
20:-	Barbro Holm, Skellefteå	500:-
25:-	Sonja Pettersson, Partille	25:-
80:-	Mia Emsheimer, insaml. vid Moderna Museet	800:-
25:-	Margit Forslund, Göteborg	100:-
50:-	M P Waldén, Örebro	10:-
100:-	Inga Alander, Göteborg	50:-
50:-	Gunhild Hallén, Södertälje	50:-
200:-	Anna Pettersson, Avesta	10:-
100:-	"Gåva till Evy Andrens 60-årsdag" Bjursläts SKV-avd	200:-
400:-	G Palmstierna-Weiss, Sthlm	100:-
100:-	Berta Degerfalk, Slagnäs	100:-
25:-	Else-Maj Fransson, Edsbro	50:-
25:-	B & H Andersson, Johanneshov	25:-
50:-	Inga Tell, Vällingby	25:-
100:-	Linnea Elfström, Bromma	100:-
25:-	Piteå-Munksunds SKV-avd	200:-
25:-	Anna & Karl Vennbom, Ens	100:-
25:-	Siri Aldrin, Piteå	75:-
25:-	Gunhild Johansson, Mölndal	200:-
25:-	E.G. Johanneshov	400:-

Namninsamlingen:

Hoppas på en miljon underskrifter

Den sista januari avslutades den stora namninsamlingen för ett kärnvapenfritt Norden som pågått sedan förra våren. Kommittén för en kärnvapenfri zon i Norden hade i slutet av januari fått in över en halv miljon underskrifter men eftersom de gett en respekt till 20 februari hoppades de komma upp till en miljon när räkningen var över.

I början av mars planerades resultatet av namninsamlingen att överlämnas till regeringen. Vi människor publicerar slutresultatet först i nästa nummer eftersom räkningen inte är slutförd när detta nummer trycks.

Det är sju föreningar som samarbetat med namninsamlingen: SKV, Folkkampanjen mot kärnkraft, Internationella Kvinnoförbundet för Fred och Frihet, Kristna Fredsrörelsen, Kvinnokamp för Fred, Svenska Fredskommittén och Svenska Freds- och Skiljedomsföreningen.

Också i de övriga nordiska länderna har namninsamlingar ägt rum.

VECKOSLUTSKURS I VÄRMLAND

Vår traditionella veckoslutskurs i Glava handlar i år om *Kvinnor och boende*.

Tid: 4-6 juni.

Anmälan skickas före 1 maj till

Monica Ranung, Bokliden 20, 667 00 Forshaga.

Tel 054/705 34.

Välkommen!

SKV Södra Värmland

klänningar i Vietnam pg 513 23-4

R Olivegård-Landen, Sthlm	100:-	Evy Jacobsson, Mölndal	25:-	Insamlat under 1982	
Alice Sandell, Göteborg	50:-	Gun Höjlund, Västra Frölunda	100:-	B-M Ekoff, Stigtomta	50:-
Lilian Dahlberg, Piteå	50:-	Eva Danielsson, Johanneshov	25:-	Sonja Borg, Göteborg	300:-
Kirsten Persson, Hisings Backa	50:-	Märta Hermansson, Stockholm	200:-	Brita Johansson, Halmstad	50:-
Sonja Klein, Uppsala	30:-	Harriet Engman, Göteborg	25:-	Erik Johansson, Halmstad	25:-
Ninni Rydsgö, Stockholm	25:-	E Gustavsson, Johanneshov	300:-	Mia Emsheimer, Insamling	
Astrid Yang, Stockholm	25:-	Cornelia Alvarsson, Göteborg	50:-	vid Moderna Museet	750:-
Gunilla Öhman, Uppsala	25:-	Elisabeth Hellman, Malmö	50:-	Fam. Åkerlund, Skärholmen	500:-
Jonna Olsson, 10 år, Mora	20:-	Dagmar Beckman, Malmö	500:-	Elise Mellgren, Frösön	50:-
Thyra Westerlund, Farsta	100:-	Ninni Rydsgö, Stockholm	25:-	Ninni Rydsgö, Stockholm	25:-
Margareta Varenius, Göteborg	100:-	Solveig & Matti Räsänen	30:-	Elvy & Sven-Olof Borg, Gbg	100:-
Brita Andersson, Göteborg	100:-	Anna Pettersson, Avesta	10:-	Kirsten Persson,	
Lilian Andersson, Göteborg	50:-	Kirsten Persson, Göteborg	50:-	Hisings Backa	50:-
Gunvor Segerström, Sollentuna	25:-	Sonja Borg, Göteborg	100:-	Alice Sjöström, Vällingby	50:-
Margot Jernberg, Kristianstad	25:-	Mabel Berg, Hag	500:-	Ingrid Nilsson, Huskvarna	100:-
Sonja Beckman, Vällingby	100:-	Gunn-Britt Rapp, Nacka	25:-		
Elly Franke, Göteborg	50:-	Anne Leffler, Göteborg	25:-		
Mia Emsheimer, insamling vid Moderna Museet	775:-	Aina Siira, Älvsjö	25:-		
Birgitta Sevefjord,		Anne-Lill Weström,			
Saltsjö-Boo	100:-	Malmberget	50:-		
Gunilla Petré, Styrsgö	50:-	Mia Emsheimer, insamlat vid Moderna Museet	750:-		
Källtorps SKV-avd	200:-				
Anna Pettersson, Avesta	10:-				
Hillevi Bergman, Johanneshov	30:-				
		Summa 1981	587 199:23		

Svenska Kvinnors Vänsterförbund

Box 3120 103 62 Stockholm Tel: 08/11 49 61 Tis och tors 8-20

Postgiro 50 50 95-0 Insamlingskonto 5 13 23-4

SKV är partipolitiskt obundet och verkar för ett demokratiskt samhälle med en ekonomi som inte bygger på profit utan på människors behov, ett samhälle fritt från alla former av förtryck.

Förbundets målsättning är att verka för jämlikhet mellan kvinnor och män och för kvinnornas deltagande på alla områden av det ekonomiska, sociala och politiska livet, samt att verka för ett socialt och ekonomiskt rättvist samhälle där alla har ett meningsfullt arbete.

● Att verka för ett samhälle där alla barn och ungdomar kan känna trygghet och har lika värde, och där de tillförsäkras fysisk och psykisk hälsa och ges samma utbildningsmöjligheter.

● Att verka för fred, allt framtidsarbets grundval – mot krig och imperialism, krigens främsta orsak. Förbundet vill verka för allmän och total nedrustning.

● Att verka för skydd av vår egen och framtida generationers miljö, för ett resursbevarande samhälle som tar hänsyn till människors verkliga behov och sambanden i naturen.

● Att verka för solidaritet mellan folken, för folkens nationella oberoende, för de förtrycktas befrielsekamp, för en värld fri från varje form av ekonomiskt, politiskt, socialt och kulturellt förtryck, mot fascism och rasism. Att bekämpa all kommersiell exploatering av såväl vuxna som barn.

SKV har i korthet följande historia. 1914 bildades Föreningen Frisinnade Kvinnor under parollen: Mot krigspsykos, för demokrati och kvinnors likställighet. År 1931 utvidgades förbundet så att ett samarbete blev möjligt mellan alla kvinnor som önskade en samhällsutveckling i vänsterriktning. Då fick förbundet sitt nuvarande namn.

År 1946 anslöts Svenska Kvinnors Vänsterförbund (Swedish Women's Left Federation) till Kvinnornas Demokratiska Världsförbund, KDV, (Women's International Democratic Federation, WIDF).

KDV har 129 anslutna organisationer i 114 länder med flera hundra miljoner medlemmar. KDV har tillerkänts konsultativ status hos FN:s ekonomiska och sociala råd samt hos UNESCO. Denna status innebär rätt att yttra sig vid sammanträden och att framlägga egna förslag muntligen eller skriftligen.

SKV-avdelningar

Arvika
Britta Tener
Högsvägen 4
671 00 Arvika

Ambjörby
Ellen Eriksson
Box 414
680 52 Ambjörby
Tel 0563/802 32

Båtskärsnäs
Lilly Johansson
Box 203
950 54 Båtskärsnäs

Deje-Förshaga
Monica Ranung
Bokliden 20
667 00 Förshaga
Tel. 054/705 34

Finspång
Anna-Lisa Göransson
Grytgölsvägen 24
612 00 Finspång

Gotland
Gunilla Manneke
S:t Klemensgatan 3
621 00 Visby

Göteborgsdistriktet
Evy Andrén
Barytongatan 4
421 38 V:a Frölunda
Tel 031/47 40 02

Huskvarna
Ingrid Nilsson
Munkgatan 5
561 00 Huskvarna
Tel 036/13 74 55

Karlshamn
Sonia Karlsson
Pl 1049
290 72 Asarum
Tel 0454/291 60

Karlstad
Inger Karlsson
Bergslagsgatan 4
652 22 Karlstad
Tel. 054/15 72 35

Katrineholm
Inger Andersson
Wasavägen 62 A
641 37 Katrineholm

Linköping
Elisabet Persson
Skolgatan 9 A
582 34 Linköping

Ljungby
Anna Greta Svensson
Brogård
340 12 Annerstad
Tel 0372/220 69

Luleå
Agnes Wennberg
Krongårdsringen 30
951 00 Luleå
Tel 0920/195 34

Lund
Astrida Svensson
SKV-Lund
Box 1208
221 05 Lund
Tel 046/14 94 04

Malmberget
Siv Lundberg
Grevgatan 13
971 00 Malmberget
Tel 0970/218 26

Motala
Irene Ernstål
Gustavsviksvägen 117 A
591 72 Motala
Tel. 0141/577 18

Piteå-Munksund
Siri Aldrin
Strandvägen 5
941 00 Piteå
Tel. 091/372 76

Sala
Ann Genell
Rosenbergsgatan 20
733 00 Sala
Tel. 0224/137 76

Skellefteå
Christina Nyström
Bölevägen 54
931 42 Skellefteå
Tel. 0910/758 09

Skövde
Karin Sandelin
Mariestadsvägen 75
541 00 Skövde

Stockholmsdistriktet
Britta Ring
Raggatan 8
116 59 Stockholm
Tel. 08/43 16 36

Södertälje
Sanna Töringe
Holfastvägen 9
151 36 Södertälje

Uppsala
Kristina Östberg
Våktargatan 30 A
754 22 Uppsala

Växjö
Ragnhild Möller
Frejders väg 3
352 55 Växjö
Tel. 0470/814 61

Ängelholm
Charlotte Hamilton
Össjö Pl 265
262 00 Ängelholm

Örebro
Katarina Sandström
Sturegatan 10
702 14 Örebro

vi är och hur kapprustningsspiralen bara fortsätter trots nedrustningsförhandlingarna. Det handlar faktiskt om förintelse! Jag hade varit medveten om det innan, men då tog jag de här realiteterna till mig.

När hon kom hem till Umeå bildade hon tillsammans med några av de andra umeådeltagarna lokalgruppen.

– Att arbeta aktivt i freds rörelsen är ett sätt att handskas med ångesten inför krigshotet, atomvapenhotet, och är det nog för väldigt många.

– Tidigare trodde jag att FN skötte det här. Jag hade under flera år varit aktiv i Svenska FN-förbundet och trodde att FN jobbar väl bra. Så insåg jag att vi alla måste ta vårt ansvar och göra vad vi kan.

– Ångesten är något vi måste erkänna att vi har, menar Inga-Brita. Vi måste också erkänna att det finns en anledning till ångesten. Den är en varningssignal.

– När jag sedan åkte till det nordiska fredsmötet på Åland förra sommaren fick jag påspädning, men skräcken hade lagt sig och jag började kunna bearbeta det hela.

Väcka stark opinion

Det är på kort sikt viktigt att väcka en stark opinion för att förhindra kriget. Det är många som inser det nu och går med i freds rörelsen. De olika avdelningarna av Kvinnokamp för Fred eller Kvinnor för Fred började organiseras 1979 och finns också i övriga Norden.

Kvinnokamp för Fred har tagit initiativ till fackeltåget för fred den 12 december varje år, anordnade den landsomfattande flaggmarschen den 26 augusti 1979 och utmärks just av de utåtriktade aktionerna.

– Vi har flera gånger varit bara några minuter från att ett krig utlöstes – av misstag, säger Inga-Brita. Vi har så kort tid på oss att förhindra ett krig, och ett krig som är förödande. Det går inte att tala om ett begränsat krig. Både Alva Myrdal, Inga Thorsson och flera andra menar att även ett konventionellt krig mycket snart kommer att övergå i ett kärnvapenkrig.

– Överallt finns det små detaljer som visar att det faktiskt planeras ett krig – exempelvis i USA har Pentagon beställt 50 000 sjukhusplatser för att flyga hem skadade soldater från atomvapenkrig i Europa, enligt uppgifter i Dagens Nyheter.

FREDSLÄGER

Ett nytt fredsläger blir det i sommar. Den här gången förmodligen i Finland. Det första fredsläget var på Åland i fjol.

En demonstration har just genomförts mot den stora militära manöver som ägde rum den 6 mars utanför Boden. Sammanlagt 20–25 000 man från samtliga vapenslag planerades delta. Kostnaden enbart för ”repgubbarnas” sjukpenning, beräknas uppgå till 72 miljoner kronor, de rent militära kostnaderna till 100 miljoner kronor!

RUSSELTRIBUNAL

I december i år planeras att den fjärde Russeltribunalen ska äga rum i Stockholm. Ämnet kommer att vara förberedelserna till krig. Tribunalen arrangeras av Bertrand Russel Peace Foundation och Svenska Freds- och Skiljedomsföreningen.

FNs SPECIALSESSION

För att gjuta nytt liv i de segdragna nedrustningsförhandlingarna ordnade FN en extra specialsession för nedrustning 1978. I sommar följer den andra specialsessionen för att följa upp det handlingsprogram man enade sig om. Men tyvärr verkar det hela ha stannat vid vackra ord.

Fredskämparna går nu in för att visa denna andra specialkommission att folken i Europa kräver resultat!

Namninsamlingen för ett kärnvapenfritt Norden som pågått eller pågår i alla nordiska länder avslutas under våren och försommaren för att läggas fram vid specialsessionen. I Sverige avslutades insamlingen den sista januari och minst en halv miljon röster kräver ett kärnvapenfritt Norden. Man hoppas på en miljon när räkningen är klar, detta bara i Sverige.

Så finns det ju också ett långsiktigt mål för fredsarbetet.

– Jag måste ju tro att det finns ett liv för mina barn, säger Inga-Brita. Vi måste uppfostra våra barn annorlunda, ge dem andra förebilder. I dag matas barnen med exempel på hur man löser konflikter med våld. Där har lärare och förskollärare en oerhört viktig uppgift.

Arbeta för freden:

● **Svenska Fredskommittén**, Box 681, 101 29 Stockholm, tel 08/10 80 74.

Svenska Fredskommittén har ett par tusen individuella medlemmar. Dessutom är ett par hundra organisationer anslutna, däribland SKV.

● **Internationella Kvinnoförbundet för Fred och Frihet, IKFF**, Svenska Sektionen, Kungsgatan 55, 111 22 Stockholm, tel 08/21 17 20. IKFF har omkring 1 500 medlemmar i Sverige.

● **Kvinnokamp för Fred, eller Kvinnor för Fred**, har närmare 1 800 medlemmar. Nås på Klara Norra Kyrkogata 26, 111 22 Stockholm, tel 08/20 26 54.

● **Svenska Freds- och Skiljedomsföreningen**, Svenska Freds, Kungsgatan 55, 111 22 Stockholm, tel 08/21 25 46. Svenska Freds fyller 100 år 1983, och har omkring 9000 medlemmar.

Att läsa:

Rapport från SIDA speglar sambanden

Rapport från SIDA är en förhållandevis billig och mycket informativ tidskrift om utveckling och u-länder (Kostar 40 kr på pg 81 47 00-1 för 8 nr). Senaste numret, 8/1981, har som tema Nedrustning och utveckling och är ett av de bästa jag läst. Till oss, som är engagerade i kampen för nedrustning har SIDA gjort detta nummer. Här kan vi hämta information, idéer tankar.

Nedrustning och utveckling, har det något samband? Det har det. Atingen kan världen fortsätta att driva kapprustningen med samma kraft som nu eller röra sig mot en mer godtagbar internationell ekonomisk ordning. Hårddraget: utan nedrustning ingen utveckling. I numret försöker SIDA spegla sambanden mellan nedrustning och utveckling, eller om man så vill, upprustning och underutveckling.

Men det räcker inte att åstadkomma utveckling enbart genom att överföra kapital från militärindustrin till samhällsnyttig industri. Det gäller att förändra den ekonomiska strukturen också. Detta påvisar Harald Ofstad i en artikel. Han skriver också om att det är omoraliskt att ge upp. "Vi är rädda för att ge med oss även om det är nödvändigt för att överleva. Vilken är förklaringen? Är det så att rädslan att bli betraktad som feg lever kvar i vår reptilhjärna till och med i en tid när våra vapen pulvriserar allt?"

Bruksbok för fredsvänner

I Frank Barnabys bok "*Kärnvapen? Nej*" (Cikada 103 s, 59 kr) har jag stött på liknande tan-

kegångar. Han visar att höga militära utgifter bidrar till inflation och arbetslöshet.

Man kan väl säga att Barnabys bok är en bruksbok för fredsvänner. Skriften täcker det mesta av debatten om kärnvapen. Barnaby är inte optimistisk och han säger sanningar utan misskund. När jag läst boken undrar jag vad det är som driver människan vidare mot detta irrationella vanvett. Reptilhjärnan?

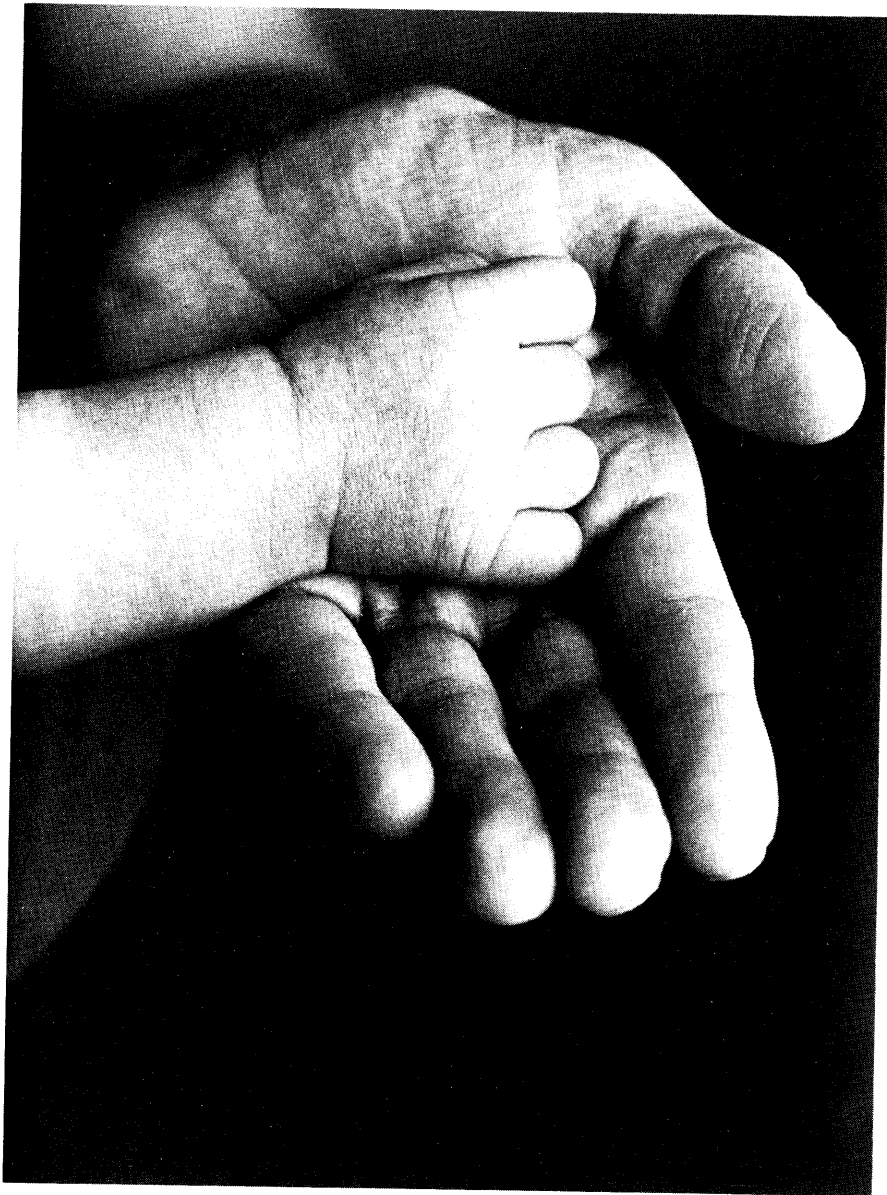
Den militära teknologin driver ständigt utvecklingen framåt. 40 % av samtliga forskare i världen ägnar sig åt militär forskning. Deras resultat har inte beställts av politikerna, men när de presenteras utnyttjas de i arsenalen av vapen. Motståndaren kan ju göra liknande upptäckter! Politikerna kan inte kontrollera det militär-industriella komplexet, de vet inte vad militärerna sysslar med.

Samtidigt ökar antalet länder med kärnvapen. Varför? Som påtryckningsmedel och av prestige. Han visar tydligt att kärnkraft och kärnvapen går hand i hand. På så sätt har länder som Pakistan, Argentina och Sydafrika kunnat skaffa sig kärnvapen.

När antalet länder med kärnvapen stiger ökar sannolikheten för ett kärnvapenkrig. Samtidigt har "avskräckningsteorin" frångåtts, nu räknar man med anfallsmöjligheten, d v s att ett kärnvapenkrig kan vinnas. Förlusten av människoliv och skadorna som motståndaren skulle få lida begränsas till en nivå som är "godtagbar" för ett visst politiskt syfte. Vi vänjer oss vid tanken och därmed sänks tröskeln! Barnaby tror att en begränsad konflikt i t ex Mellanöstern på så sätt kan få oanade konsekvenser och starta ett kärnvapenkrig.

Barnabys bok eldar under vreden. En stark folklig opinion är det enda som kan rädda oss undan katastrofen. Därför behöver vi böcker som hans!

Eva Ekelöf

Varför blev det den 8 mars?

SKV har firat Internationella kvinnodagen sedan den 8 mars 1947.

Den 8 mars är nu för tiden officiellt den Internationella kvinnodagen, sanktionerad av FN från 1975. Nu demonstrerar kvinnor över hela världen för sina rättigheter.

Men det är delade meningar om ursprunget till kvinnodagen – var det kvinnor i USA eller kvinnor i Ryssland som inspirerade?

Den amerikanska kvinnorörelsen har sin tolkning klar: det var i USA det började.

Ett annat tvisteämne är om den radikala kvinnorörelsen här i Sverige ska samarbeta med den liberala inför kvinnodagen. De senaste åren har det varit ett samarbete och i år samarbetar tex i Stockholm ett 20-tal kvinnoorganisationer från alla politiska grupperingar utom moderaterna. I Stockholm är huvudparollerna "Fred, arbete och internationell kvinno-solidaritet", "Ett kärnvapenfritt Europa", "Kvinnans rätt till arbete – lön att leva på" och "Kvinnor i alla länder förena er!".

Fredrika Bremer-förbundet har demonstrerat sedan FN sa att kvinnodagen den 8 mars skulle omfattas av alla kvinnor i alla politiska läger.

– I de frågor där kvinnor i olika politiska läger tycker likadant ska vi samarbeta, menar Fredrika Bremer-förbundets förbundssekreterare Märta Fritz. Den linjen kommer vi fortsätta att driva.

Harriet Clayhills skrev om den 8 mars i förra årets Vi människor nummer 1:

"... verkligt samarbete (...) förutsätter en fundamental enighet om vad som bör förändras i samhället. På kvinnoplanet går det en skiljelinje mellan dem som bara vill göra kvinnor jämlika med männen i det förefintliga samhället och dem som vill *förändra samhällsvillkoren* för bägge könen." (...)

"Kvinnans frigörelse är inte möjlig utan en socialistisk revolution. En socialistisk revolution är inte möjlig utan kvinnans frigörelse", skrev hon och instämde i en appell från 8 mars-mötet 1972.

Här ger Ruth Bohman sin syn på kvinnodagen:

Den amerikanska kvinnorörelsens historieskrivning om kvinnodagen förbigår helt den ryska revolutionen och härleder 8 marstraditionen till USA. Historien börjar då med blus-

sömmerskorna "on the Lower Side of New York City", som krävde kortare arbetstid, de hade 12 timmars arbetsdag, och bättre lön vid en demonstration 8 mars 1857. Sedan talar man om 8 mars 1908, då "tusentals kvinnor från sömnadsindustrin återigen marscherade från Lower East Side". Denna gång krävde de utom kortare arbetstid och bättre arbetsförhållanden också rösträtt och förbud mot barnarbete.

Det var dessa händelser, som föranledde den internationella socialistiska kvinnokonferensen i Köpenhamn år 1910 att proklamera just den 8 mars som internationell kvinnodag, påstår man i "Women - A Journal of Liberation" Spring 70 Vol. 1 No 3. Dagen firades första gången i Berkeley, Kalifornien med denna historie-skrivning år 1970.

Nämnde inte 8 mars

Det fanns amerikanska delegater bland de 17 nationer, som var representerade i Köpenhamn 1910. De stödde Clara Zetkins förslag om internationell kvinnodag med den inriktning - kamp för kvinnorösträtt - som hon föreslog. Men 8 mars nämnde de inte alls! De föreslog sista söndagen i februari som årlig kvinnodag. Detta enligt protokoll: "Berichte an die zweite Internationale Konferenz sozialistischer Frauen zum Kopenhagen an 26 und 27 August 1910" Inget bestämt datum fastställdes dock.

Efter revolutionen aktualiserade Clara Zetkin kvinnodagen på internationell konferens i Moskva och datum bestämdes till minne av de ryska kvinnorna i Petersburg: "den 8 mars, då för fem år sedan kvinnohänder grep tag i ryska revolutionens tändande klockor", med

hennes ord översatta och citerade i "Röda Röster" 1921. Kvinnodagen blev hårt partibunden, "överallt hela det kommunistiska partiets verk och uttryck för dess vilja" och ska gälla "kvinnor och män utan åtskillnad".

"Mors dag"

När partiet i alla socialistiska länder utvecklats till manliga makthierarkier blev kvinnodagen en sorts "mors dag". På arbetsplatserna gratuleras kvinnorna och får blommor och tal av sina överordnade. Här kan inte denna utveckling behandlas närmare. Dess komplikationer ingår i den svåra balansgång som kvinnorna alltid har mellan kritik-motstånd och nödvändigt samarbete med politiska rörelser styrda av män i samhällen byggda på patriarkalisk arbetsdelning. Vilket alla socialistiska länder fortfarande är.

Socialistisk revolution är visserligen inte möjlig utan kvinnornas deltagande, men i grunden förändras inte deras ställning utan fortsatt, självständig kamp. Den erfarenheten har vi fått efter Claras tid och måste använda den.

När Kvinnornas demokratiska världsförbund (KDV) bildats fick kvinnodagen en bredare inriktning. Här är den inte längre underordnad partiverksamhet och reserverad för enbart socialister. Den anknyter till freds rörelsen och kampen mot fascismen som var KDV:s målsättning.

Kvinnodagen presenteras i "Vi Kvinnor" 1947: "I 37 år har de arbetande kvinnorna i hela världen firat 8 mars - Internationella Kvinnodagen - som dagen för kvinnornas enande och mobilisering i kampen för sina rättigheter".

Utåtriktade möten

SKV har *alltid* firat kvinnodagen med utåtriktade möten och aktioner, där så har varit möjligt. Kampen mot kärnvapen, för nedrustning och olika fredsaktioner har varit de stora frågorna på 8 mars genom åren. Liksom SKV i Sverige vänder sig KDV till breda kvinnogrupper. 1950 t ex sände dess ledning varma hälsningar på Internationella kvinnodagen till "kvinnor i alla länder och av alla åsiktsriktningar som arbeta för kravet att atombomben, vätebomben och vapen för biologisk krigföring skall förklaras olagliga, de som begära respekt för friheten och i första hand för rätten att hålla fredsdemonstrationer".

KDV föreslog kvinnoår

KDV:s tidning "Frauen der ganzen Welt" årgång 1981 tar på samma sätt som tidigare upp fredskampen. Det var KDV som föreslog FN:s internationella kvinnoår, att FN nu har adopterat kvinnodagen ligger helt i linje med KDV:s agerande. Troligen kommer förslaget just från KDV. Den överenskommelse om gemensam demonstration utifrån aktuella kvinnokrav, som i år träffades i Stockholm, ligger helt i linje med SKV:s målsättning. Att bryta med dessa traditioner och ordna demonstrationer för enbart socialister, nu när vi kan samarbeta med en växande freds rörelse, med miljö rörelse och kärnkraftsmotståndare kan inte tjäna kvinnosaken.

Den 8 mars 1917 i Petersburg var inte heller en socialistisk demonstration. Kvinnorna krävde fred och bröd, därmed gav de signalen till revolutionen.

Colombiarapport:

Kvinnorna lever med stor skam efter sexuell tortyr

Colombia skiljer sig från många andra sydamerikanska länder genom att militären där ännu inte öppet tagit makten genom en kupp. Men bakom en demokratisk fasad – med allmänna val och en civil regering – är det ändå militärer som styr. Under större delen av de senaste 30 åren har sk undantagstillstånd rått. Det har betytt att de medborgerliga fri- och rättigheterna under långa tider satts ur spel och att militären haft stort inflytande, ett inflytande som gömts under den civila statens täckmantel.

Militärerna använder systematiskt sexuellt våld mot kvinnor för att skrämja eller plåga dem. Eller helt enkelt för att tillfredsställa sina egna sadistiska böjelser.

Orsaken till de ständigt återkommande "undantagstillstånden" har varit det utbredda folkliga missnöjet med fåtalsvälde, korruption och sociala orättvisor. Folkets opposition har bl a tagit sig uttryck i omfattande gerillaverksamhet i olika delar av landet sedan mycket lång tid tillbaka. Trots återkommande militära aktioner har gerillaverksamheten snarare ökat än minskat. Colombia har idag Sydamerikas äldsta, fortfarande aktiva, gerillagrupper liksom den kanske mest effektiva stadsgerillan.

Under de allra senaste åren har folkets oro och protester vuxit och visat sig på många områden: facklig kamp, bonderörelser, studentaktivitet och generalstrejker. Som en följd av detta har militärens makt ytterligare befasts. Idag har stora områden av Colombia helt militariserats

och där pågår närmast inbördeskrig. Arméns makt över sådana zoner är oinskränkt och våldet mot civilbefolkningen har ökat till ren terror.

Särskilda "säkerhetsdekret" i landet som helhet har medfört att det inte längre finns någon grundläggande rättssäkerhet för människorna – militären har tagit makten också över rättsväsendet.

Tortyr mot kvinnor

I undersökningar från 1980 och 1981 har Amnesty International dokumenterat hur militären godtyckligt förföljer, fängslar, dömer och dödar människor. Undersökningarna gav också bevis för att militären utsatte sina fångar för

tortyr. Och människor "försvinner".¹⁾

I slutet av 1981 publicerades en ny rapport som gäller den colombianska militärens användning av tortyr. Den här gången handlar det särskilt om tortyrmetoder som riktas mot kvinnor. Rapporten har utarbetats inom "Kommittén för försvaret av de mänskliga rättigheterna" i Bogota.

Enligt denna rapport, som kommittén publicerat bl a för att väcka en internationell opinion, använder militärerna systematiskt sexuellt våld och sexuell skändning mot kvinnor för att skrämja, plåga eller straffa dem, eller helt enkelt för att tillfredsställa sina egna sadistiska böjelser.

"Colombias militärföreläggningar är fulla av sexualbrottslingar", konstateras det i rapporten. Regelmässigt utsätts kvinnor för våldtäkter, slag och sparkar som leder till missfall och andra våldshandlingar som enligt landets lagstiftning borde bestraffas med upp till åtta års fängelse.

Leva med skammen

Denna typ av tortyr får speciellt destruktiva konsekvenser för kvinnorna, påpekar man i rapporten. Det är inte nog med att offret lider fysiskt och psykiskt under själva tortyren, för all framtid tvingas den torterade kvinnan leva med den "skam" det innebär för henne i denna kultur att ha blivit våldtagen eller att ha fått sina könsorgan öppet förevisade och misshandlade inför en soldathop.

Skammen upplevs som så stor, och ångesten är så stark, att kvinnor, som fått blödningar, flyttningar, veneriska sjukdomar eller bestående skador efter misshandel av könsorganen, ofta inte orkar eller vågar gå till läkare för att få hjälp och behandling. I stället tiger de och lider. Många "står över huvud taget inte ut med tanken på att någon ska röra vid deras underliv igen".

Inte ord att berätta

På grund av offrens rädsla och skamkänslor är det också säkerligen bara en mindre del av alla fall av sexuell tortyr av kvinnor som blir kända. De intervjuade hade ibland inte ens ord för att berätta om vad som hänt dem. För en ogift kvinna gäller också att hon, efter våldtäkt eller annat sexuellt övergrepp, förlorar sin "ärbarhet" i omgivningens ögon och får svårt att gifta sig. Det våld hon utsatts för kan alltså döma

hennes till social paria för resten av livet.

Sexuell tortyr av kvinnor är således ett infernaliskt sätt att förödmjuka offren på djupast tänkbara sätt, samtidigt som torterarna kan känna sig säkrare än annars på att de flesta av de torterade inte kommer att våga berätta om vad de utsatts för.

En kvinna som varit offer för sexuell tortyr löper risken att få sitt känsloliv förstört, fyllas av självförakt och i fortsättningen känna ångest och avsmak inför sexualiteten, säger rapportens författare och påpekar samtidigt att det i Colombia inte finns någon som helst möjlighet för en fattig kvinna att få hjälp med att bearbeta sina traumatiska upplevelser eller psykiska problem.

Upphängda i händerna

Materialet till Bogotakommitténs rapport kommer dels från intervjuer med kvinnor som sitter fängslade, dömda för "uppror" – dvs politiska fångar – och dels från intervjuer med kvinnor som utsatts för övergrepp under militäraktioner.

Av 53 kvinnliga politiska fångar som kommittén lyckats lokalisera (alla är inte kända) uppgav 31 att de utsatts för tortyr. De flesta hade dömts till fem – sex års fängelse, en 20-årig arbetsresa dock till 18 år.²⁾

Några kvinnor har offentligt begärt utredningar om det våld de utsatts för. Men enligt rapporten har varken de civila eller militära maktbärarna gjort något för att undersöka vad som hänt. Torterarna kan således lugnt fortsätta med sin verksamhet.

Av de olika intervjuerna framgår att kvinnorna ofta tvingats klä av sig nakna under "förhören" eller blotta underlivet. De har utsatts för alla de "vanliga" tortyrmetoderna som att bli upphängda i händerna eller fötterna, få huvudet eller hela kroppen nedsänkt i tunnor med vatten eller avföring, tvingas stå upprätta timmar i sträck, läggas i myrstackar, utsättas för starka lampor eller ständiga, höga ljud, bli slagna med käppar och gevär, bli knivskurna, brända med kol, bli sparkade i huvudet och magen, osv. Dessutom har man hotat att tortera deras barn, våldta deras minderåriga döttrar, och barn har tvingats se på när deras mödrar misshandlats.

En kvinna hade hotats med tidelag och en berättade under intervjun att militären visat henne en hoprullad, brinnande tidning och sagt att de skulle köra upp den i hennes vagina om hon inte "samarbetade".

Här följer utdrag ur två berättelser från rapporten:

”Vem ska knulla dig först?”

Lastenia Guzman, 52-årig änka från byn Malabar nära staden Manizales:

(Lastenia Guzman berättar först hur hon under en dag och en natt blev slagen, upphängd och slutligen nedsänkt i floden tills hon förlorade medvetandet.)

”

Sedan ropade officerarna med hög röst till soldaterna att här fanns jag till hands för alla som ville använda sig av en kvinna. De tog av mig ögonbindeln ett tag och sa till mig att jag fick själv bestämma vem som skulle bli den förste. De sa: 'Nå, vem väljer du, vem ska knulla dig först?' Och de frågade mig hur länge sedan det var som någon man knullat mig och om jag inte hade någon man. De frågade mig en massa hemska saker, obsceniteter. Jag ville inte svara på deras grovheter, men de tvingade mig. Jag sa att det var ungefär 10 månader som jag inte hade någon man. Då sa de där befälhavarna att tänk i vilket bra tillstånd jag måste vara, de skulle till och med ha känt sig frestade själva om de inte känt sånt äckel för mig, men för soldaterna skulle jag vara finfin.

Det var på natten. De lade mig på ryggen i en bil och började klä av mig. Några tog av mig blusen och andra började knäppa upp BH:n. Några som hade glödande kol i händerna började dra i mina bröst och suga på dem. Jag försökte försvara mig. Då slog de mig och höll fast mina händer. Så drog de ner mina byxor, några framifrån och andra bakifrån, och så tog de av mig alla mina kläder. Och en del började använ-

da mig bakifrån, andra framifrån. Jag grät och jag bönföll. När jag försökte komma loss slog de mig över munnen. De hade bundit för mina ögon igen och jag kämpade emot utan att se något. De lyste på mitt underliv med en lampa. Och de sa att om jag inte svarade på deras frågor skulle de stoppa glödande kol i slidan på mig, för jag förtjänade inte annat än att bli helt och hållet uppbränd.

Officerarna sa att armén givit order om att när alla använt mig skulle jag dödas, de höll på att gräva en grop där jag skulle begravas.

En officer beordrade några soldater att knäppa upp gylfen. Sedan försökte de tvinga mig att hålla lemmen i mina händer och de skrek 'tryck hårdare'. När jag inte gjorde som de sa tog de mina händer och såg själva till att jag blev tvungen att göra allt som de ville.

Till slut smorde de sockervatten under mina fötter, på armarna, på bröstet och i ansiktet och sa att de skulle lämna mig i en myrstack.

När jag äntligen fick gå hem sa en officerare att om jag talade om för någon människa vad som hänt skulle de ta fast mig igen, sätta på mig en arméuniform, döda mig och säga att jag tillhört gerillan . . .

”

Myror i slidan

Maria Etty Marin, 21 år, kidnappades den 10 maj 1979 i staden Cali av fyra agenter i arméns säkerhetstjänst. Hon fördes till en arméförläggning.

Maria Etty Marin invalidiserades för hela livet och kan bara gå med kryckor. Hon finns nu i fängelset La Picota i Bogota. Det har aldrig gjorts någon undersökning om den tortyr hon utsattes för.

”

De tvingade mig att stå ute i regnet, timme efter timme. De slog mig med käppar över hela kroppen, de slog mig med gevär och sparkade mig. De sa att jag skulle överlämna några vapen till dem som de påstod att jag hade, men jag visste ingenting om några vapen. Sedan förde de mig till en myrstack, tog av mig långbyxor och underbyxor och förde in myror i slidan på mig. Betten gjorde fruktansvärt ont och hela tiden var jag bunden och hade ögonbindel.”

Därefter blev Maria Etty Marin utsatt för ”u-båten”, en tortyrmetod där offrets huvud sänks ned i vatten eller exkrementer.

”Sedan förde de mig till ett rum och visade mig på en flicka som satt och grät. Hon var mycket smutsig, blek och trött med håret i oordning, och de sa att om jag inte löd dem skulle jag få samma behandling. Jag vet inte vad de gjort med henne, men strax efteråt släpade de ut mig igen. De tog av mig kläderna och tvingade mig att sära på benen och så våldtog de mig. Emellanåt fick jag stå på knä. Jag var hela tiden bunden. De fortsatte att slå mig och växlade om med att låta mig stå i regnet och ligga i myrstac-

ken. De sa också att de skulle ta dit min syster och göra samma saker med henne i min åsyn.

På grund av vad de gjorde med mig fick jag blödningar från underlivet. Jag började blöda på fredagsmorgonen, men jag fick inte tvätta mig förrän på lördag eftermiddag. Jag hade mycket ont i bäckenet och i högra benet. På lördag natt gav de mig en injektion och jag förlorade medvetandet.

När jag vaknade kände jag mig svullen. På hela tiden gav de mig inget att äta eller dricka, inte ens en droppe vatten.

På söndagen fördes jag till bataljonens sjukstuga, för min kropp reagerade inte längre på tortyren. Där fick jag dropp, en salva som skulle ta bort svullnaderna efter slagen och några tabletter mot infektion i vaginan. Men flytningarna fortsatte. Jag hade diarré, kräktes och hade smärtor i bäckenet, i högra knät och i ryggraden.

De höll mig kvar i tio dagar. Från början fick jag all näring genom dropp, mot slutet fick jag mat. Jag fick aldrig på hela tiden träffa någon i min familj.

”

Skicka brev

Den colombianska ”Kommittén för försvaret av de mänskliga rättigheterna” har framställt sin rapport under stora svårigheter och med fara för medlemmarnas eget liv och säkerhet. I takt med att Colombia militariserats och fler och fler områden förklaras befinna sig i ”krigstillstånd” blir det allt farligare att tillhöra oppositionen och allt svårare att få reda på vad som händer de

människor som ”försvinner” eller arresteras av militären.

Ett sätt att solidarisera sig med dem som kämpar mot förtrycket och det institutionaliserade våldet är att skicka brev till de colombianska myndigheterna och protestera mot tortyr och övergrepp. Då vet åtminstone myndigheterna att de har omvärldens ögon på sig. Hitintills har de inte helt kunnat ignorera den internationella opinionen som de i stället försökt

vinna över på sin sida genom att påstå att de kämpar för att upprätthålla "fred", "konstitutionellt styre" och försvara "den västerländska civilisationen".

Kristina Bohman
Översättning, bearbetning

1) Se "The army and rural Colombia: Arbitrary detention, torture and summary executions. Testimonies from areas under Colombian army administration. A Submission by Amnesty International to president Julio Cesar Turbay Ayala." 1981. AI Index: AMR 23/24/81 och "Recommendation of an Amnesty International mission to the government of the republic of Colombia." 1980. AI Index: AMR 23/04/80

2) "Informe sobre las torturas a las presas politicas en Colombia." Elaborado por un grupo de investigacion del Comitè Permanente por la Defensa de los Derechos Humanos de Colombia. Bogota. November 1981.

Skicka brev!

Brev med protester kan hänvisa till FN:s deklaration om de mänskliga rättigheterna, där det i artikel 40 sägs att ingen får utsättas för tortyr eller för straff och behandling som är grym, omänsklig eller förödmjukande.

Sådana brev kan skickas till Högsta Domstolen i Colombia, *adress:* Corte Suprema de Justicia, Palacio de Justicia, Plaza de Bolivar, Bogotá, Colombia.

Här är ett exempel på hur man kan skriva på engelska:

I am informed of the serious violations of the human rights in Colombia and protest especially against the cruel, inhuman and humiliating treatment of female political prisoners as well as the sexual tortures used by the Armed Forces against defenceless women in the so called "militarized Zones". I require that all cases of maltreatment, cruelty, tortures and assaults on the life and honour of women be thoroughly investigated.

I furthermore support the recommendations of Amnesty International and require:

- The raising of the state of siege
- The ceasing of all tortures
- The repeal of the statute of security
- The liberation of all political prisoners in Colombia.

(undertecknat)

KONSUMERA

och hålla käften

– Det finns inga skäl för oss kvinnor att konsumera och hålla käften längre, skriver Britta Ring i sin artikel om konsumentpolitik. Tillsammans med Per Fjellström har hon skrivit boken "Rödluvan behöver inga råd, sa vargen" som kommer ut på Prisma i mars.

Konsumentpolitiken speglar den kapitalistiska marknadsekonomins oförmåga. Den duger inte till att fördela resurserna rättvist, den är i full färd med att strypa den s k fria konkurrensen som den själv envist hyllar. Den är på god väg att förgifta maten vi äter och miljön vi lever i. Konsumentpolitik är alltför viktig för att överlåtas åt manliga funktionärer på toppnivå i fackföreningsrörelsen och Kooperativa förbundet.

Ordet konsument betyder förbrukare. Det är motsatsen till producent – den som skapar, framställer nyttigheter. Kapitalismen har fråntagit arbetarna rätten att uppleva sig själva som producenter, skapare av nyttigheter. Den rätten måste de ständigt kämpa för att ta tillbaka. I det kapitalistiska språkbruket är de rätt och slätt löntagare – de får lön – av kapitalismen, som hävdar sin "rätt" att betraktas som producent, fastän han i själva verket bara är en exploaterande arbetsköpare. Det är en sida av det kulturella förtrycket i klassamhället.

På samma sätt har kvinnorna fråntagits rätten att betraktas och betrakta sig själva som producenter. Trots att kvinnorna är de som producerar de mesta av alla nyttigheter – ja, skapar själva livet. Det är kvinnorna som från urminnes tider har fött barnen och sett till att de fått vad de behöver, både materiellt och känslomässigt, för att överleva till vuxna människor. Den traditionellt kvinnliga sfären, hemmet och hushållet, räknas ändå inte som en samhällsnyttig, produktiv verksamhet. Den räknas bara i samhällsekonomin som en förbrukare av nyttigheter, framställda utanför i den industriella produktionen. Ju mera som tillverkas i hemmet genom eget arbete, t ex brödbakning, matlagning av produkter från egen trädgård o s v, desto mindre "samhällsnyttigt" är hushållet ur den kapitalistiska nationalekonomins synpunkt, ef-

tersom det bidrar mindre till att öka den heliga s k bruttonationalprodukten.

Det kapitalistiska och det patriarkaliska förtrycket fungerar tillsammans i ett slags symbios för att hålla den farliga kvinnliga skaparkraften under kontroll. Den skulle annars kunna få en sprängkraft, som vände upp och ner på både mänskliga relationer, maktförhållanden och ekonomi. Det är mot den bakgrunden vi ska se på vår roll som konsument. Som konsument har vi ett värde i samhället i förhållande till hur mycket vi konsumerar och hur mycket pengar vi därigenom sätter i omlopp. Ordet konsument uttrycker människans värde mätt i kommersiella mått.

Den traditionella bilden av konsumenten är en kvinna, vars uppgift är att hålla produktionens hjul i gång genom att köpa prylar för en stor del av pengarna som mannen förtjänar genom lönarbete eller som egen företagare. I dag har verkligheten förändrats och bilden av konsumenten är inte alls lika entydigt kvinnlig. Men bakom verklighetens yta finns den traditionella bilden kvar och det är en viktig förklaring till att konsumentpolitiken alltid har spelat en undanskymd roll på massmediernas och storpolitikens arenor.

Konsumentpolitik är kvinnohistoria

Begreppet konsumentpolitik är ganska nytt. Det uppfanns av den s k Skoglundgruppen, en socialdemokratisk arbetsgrupp med representanter från fackföreningsrörelsen och SAP, som hade till uppgift att inordna konsumentfrågorna i den allmänna socialdemokratiska näringspolitiken under slutet av 60-talet, när intresset för konsumentproblemen hade en period av blomstring. Att konsumentfrågorna erkändes vara politiska var nytt och betecknade att de hade fått en ökad status.

Konsument – husmor

Men ända in på 50-talet användes begreppet konsumenter inte särskilt ofta. I stället talade

man om husmödrar. I den knapphetens ekonomi som rådde under och strax efter andra världskriget, hade kvinnorna/husmödrarna en viktig funktion och åtnjöt därmed en viss respekt. Det var kvinnorna som visste mest om hushållning och återbruk, hur man genom alla möjliga knep kunde spara på resurserna, laga billig mat och få ransoneringskortet att räcka till mera, använda enkla och funktionsdugliga redskap och se till att kläder och skor vårdades så att de kunde användas så länge som möjligt.

Kvinnoorganisationer som Husmodersförbundet, Kooperativa kvinnogillesförbundet och de partipolitiska kvinnoförbunden arbetade mycket

med att lära husmödrarna laga näringsriktig mat, ge barnen god vård och prova ut goda hushållsredskap och andra bruksvaror, som hade goda funktioner och kvalité. Det var kvinnoorganisationerna som år 1940 tog initiativ till bildandet av samordningsorganet Aktiv hushållning, en byrå inom den s k informationsstyrelsen med uppgift att åstadkomma en effektivare hushållning med de knappa konsumtionsvarursurserna under kriget. 1944 bildades Hemmens forskningsinstitut (HFI) med Husmödrarnas samarbetskommitté och Hushållslärarnas samarbetsorganisation som "huvudmän".

HFI utvecklades efter några år till en institution med uppgift att verka för rationalisering

av arbetsförhållandena i enskilda hem och kollektivhushåll genom forskning och upplysning och för att produktion konsumtion skulle inriktas på goda och ändamålsenliga bruksvaror. Ett resultat av den här verksamheten blev t ex att den halvstatliga varudeklarationsnämnden inrättades år 1951. (I dag finns nämnden inte längre kvar, men spår av dess varudeklarationer kan man fortfarande se på kläder ute i handeln, där den lilla etiketten med VDN talar om hur plagget ska tvättas och skötas.)

Köp och släng

På 50-talet började konjunkturen förändras och konsumtionsidealen med dem. Industrins hjul hade börjat snurra och farten ökade alltmer. Massproducerade konsumtionsvaror vällde över oss. Nylonstrumpor ersatte silkesstrumpor, kläderna massproducerades i nya billiga material och det var inte fint att sy om och återbruka längre. Modetrenderna avlöste varann i allt snabbare takt och USA blev den stora förebilden, där allt var mera, större och modernare. Därifrån spreds de nya köp- och-släng-idealen till oss krigströtta och materiellt hungriga europeer och vi svalde dem aningslöst och okritiskt. (Hur många minns inte t ex schlagertexten "Sugar in the morning, sugar in the evening, sugar varenda dag", tänk så mycket sugar det finns i USA!")

Vi upplevde en teknisk revolution i hemmen. Där introducerades frysen som en ny konserveringsmetod och var och en skulle ha sin egen tvättmaskin. Vi fick radiogrammofoner, diskmaskiner, bilar, bilar... I veckopressen kunde man läsa science fiction-liknan-

de framtidsreportage om det helmekaniserade hemmet, där husmor bara hade att trycka på knappar för att hela hushållsarbetet skulle sköta sig själv automatiskt. En flod av industri-tillverkad mat i hel- och halvfabrikat sköljde över oss.

Den här utvecklingen hade många konsekvenser, både på gott och ont. Nya konserveringsmetoder, tvättmaskiner och kläder av billigare och mer lättskötta material befriade naturligtvis kvinnorna från mycket av det tidigare tunga hushållsarbetet. Samtidigt förvandlades hemmet från den betydelsefulla arbetsplats det tidigare hade varit till en plats för vila och rekreation. Det blev också alltmer status att ha ett hem som var elegant möblerat och försett med möbler och tekniska finesser, som kunde visas upp för vänner och bekanta.

Husmödrarna lämnade scenen

Allt detta gjorde att behovet av pengar att köpa dyrbara kapitalvaror för ökade och blev en stark motivering för kvinnorna att börja förvärvsarbete mera än tidigare. Det passade mycket väl in i den kapitalistiska högkonjunkturen, som hade ett växande behov av arbetskraft. Och när kvinnorna förvärvsarbetade, fick de mindre tid över för hushållsarbete, och det blev i sin tur ytterligare en anledning att skaffa fler tekniska hjälpmedel till hushållet. Så var hjulet igång.

Men utvecklingen hade förstås också baksidor. En baksida, som snart uppenbarades, var att köparna av alla dessa nya underbara tekniska prylar stod fullständigt oskyddade mot säljarnas knep och lured-

rejerier. Köpekontrakten var formulerade så att köparen inte hade några garantier alls för att få pengarna tillbaka om en vara var felaktig. Det kunde också bli ohyggligt dyrt att få tvättmaskiner m m reparerade, även om de gick sönder kort efter köpet inom den formella garantitiden. Och mycket av de dyrbara kapitalvarorna som såldes var helt enkelt dåliga. Människorna visste ingenting om kvalitén på produkterna och tvingades "köpa grisen i säcken". Missnöjet växte och klagomålen blev fler och fler. Massmedierna och myndigheterna upptäckte att något måste göras.

Det var ungefär vid den tidpunkten som husmödrarna försvann från scenen och konsumenterna intog deras plats. Husmödrarna i den gamla bemärkelsen hade blivit allt färre. Kvinnorna började förvärvsarbete och det blev allt mindre lönsamt för hushållen att själva producera mat och kläder för husbehov. Ordet husmor fick en lite gammaldags och nedsättande klang – konsument lät modernt och finare.

Myndigheternas sätt att angripa konsumentproblemen var det vanliga – utredningar. Redan 1955 redovisade tre statliga utredningar resultatet av sitt arbete, som bl a behandlade konsumentvaruforskning och konsumentupplysning. Ett resultat blev att *statens pris- och kartellnämnd* inrättades 1957. Ett annat att Hemmens forskningsinstitut blev statligt och förvandlades till *statens institut för konsumentfrågor*, också 1957. När staten tog över, minskade kvinnoorganisationernas roll och de manliga beslutsfattarna tog alltmera över. Konsumentinstitutet hade visserligen en kvinnlig chef

och huvudsakligen kvinnliga anställda, men chefen kom inte från kvinnoorganisationernas led och de kvinnliga medarbetarna var mycket hårt påpassade och förtryckta av både sin chef och det mäktiga sk näringslivet, som fruktade att konsumentinstitutet skulle få för stort inflytande på produktutveckling och konsumentbeteende.

Konsumenterna blev part i "marknadsspelet"

I samband med att statliga organ tog över ansvaret för konsumentfrågorna började ett slags ideologisk linje utkristalliseras bland (de manliga) beslutsfattarna i både staten och näringslivet. Ideologin gick ut på att producenter och konsumenter var parter i ett "marknadsspel". Statens uppgift i marknadsspelet skulle vara att fungera som en partisk skiljedomare, när partsintressena kolliderade. Därför ansågs det självklart att de statliga organen i det här sammanhanget skulle vara opartiska, inte ta ställning, och följaktligen ingick i deras styrelser lika många representanter för konsumenter som för producenter, medan institutionens chef – vanligen en generaldirektör – fungerade som opartisk ordförande.

Konsumenternas uppgift i det här marknadsspelet skulle vara att genom sina väl övertänkta, kloka och medvetna köp styra efterfragan på varor så att de dåliga produkterna rensades bort och de goda produkterna blev salda. Därmed skulle konkurrensen fungera idealiskt och inblandning i form av lagstiftning och annat tvång skulle inte behövas. Det

talades vitt och brett om att konsumenterna i själva verket styrde produktionen och att motsättningarna egentligen inte var så stora – alla ville ju sist och slutligen konsumenternas bästa. Det gällde bara att få bukt med en del smärre "osemriösa" företag, men dem skulle producenternas branschorganisationer hålla i schack.

Den här vackra liberala marknadsteorin hade bara en hake, som alla insåg, nämligen att konsumenterna vid den tiden – vid 60-talets början – var så svaga rättsligt och rent praktiskt i förhållande till producenterna, att deras ställning måste stärkas innan de överhuvudtaget skulle kunna iklädas rollen som något slags part.

Den heliga objektiviteten

Genom nya utredningar drogs slutsatsen att lösningen på problemet var konsumentupplysning, varuprovningar och en frivillig sanering av reklamen. Genom en objektiv konsumentupplysning via staten och massmedierna skulle konsumenten få de kunskaper och den överblick över marknaden som behövdes för att hon skulle kunna köpa de bra varorna och välja bort de dåliga – och därigenom styra marknaden, som teorin dikterade. Genom kontinuerliga varuprovningar på konsumentinstitutet och andra opartiska provningsinstitutioner skulle konsumenterna dessutom informeras om vilka

produkter som höll måttet eller inte. Experterna skulle stötta konsumenterna i deras svåra och betydelsefulla val. Och dessutom putsades reglerna för reklamen – dvs frivilliga regler utformade av Internationella handelskammaren – som reklamen åtog sig att följa. Därmed skulle också reklamen förplikta sig att inte alltför grovt motverka statens och massmediernas ansträngingar att göra konsumenten medveten och kapabel att fungera som part i marknadsspelet.

Sagt och gjort. Konsumentinstitutet rustades upp liksom dess dittills mycket anspråkslösa tidning Råd & Rön. Dessutom startades serier av varuprovningar framför allt av tvättmaskiner och andra hushållskapitalvaror. Utvecklingen följdes med spänd uppmärksamhet av massmedierna och 1964 startade journalistinstitutionen i Stockholm och Göteborg speciella utbildningslinjer för journalister som skulle arbeta med "objektiv konsumentupplysning". Under tiden hade televisionen gjort sitt intåg i de svenska hemmen och där började man ambitiöst experimentera med olika slag av konsumentprogram. I en utredning om konsumentupplysning i televisionen fastslogs att televisionen har ett speciellt ansvar att förmedla konsumentinformation till grupper av människor, som själva är alltför svaga för att aktivt söka sådan information på annat håll.

Människorna som arbetade med konsumentupplysning – både de äldre, mestadels med rötter i kvinnorörelsen från 30- och 40-talen och de nya som utbildades på journalistinstitutionen under några år – var kvinnor. Jag hörde själv till den första kullen av konsument-

journalister vid Journalistinstitutet i Stockholm. Vi blev noggrant instruerade om att vara objektiva, opartiska, inte "tycka" och fick veta att vi hade ett oerhört stort ansvar. Ty om vi skrev ofördelaktigt om en produkt så kunde det innebära att en industri måste läggas ner och människor blev arbetslösa. Jag minns att jag själv och andra opponerade oss mot uppfattningen att konsumentjournalister måste vara mer opartiska än andra journalister. Vi tyckte att vi måste ta ställning för konsumenterna/läsarna och blev oerhört uppmuntrade av en bok som kom ut just då, "Sveket mot konsumenterna" av Åke Ortmark.

Upplysning räckte inte

De mäktiga herrarna i Industrieförbundet var oroad över utvecklingen, hur oskyldigt det än kunde synas med upplysning och frivilliga åtaganden. Det ifrågasattes om inte konsumentupplysning kunde bli "samhällsskadlig", ifall den orättvist slog ner på en produkt och därmed skadade känsliga ekonomiska intressen. Det gick så långt att en utredning tog upp frågan till allvarlig prövning men fann att det inte gick att på ett meningsfullt sätt ställa upp andra, mer rigorösa regler för konsumentjournalistik än för övrig journalistik. Men konsumentupplysarna uppfattade hotelserna och aktade sig för att överskrida de dragna gränserna.

Under några år på 60-talet ägnades mycket uppmärksamhet och stora resurser åt konsumentupplysning och varuprovningar, men snart blev det klart att det inte hjälpte. Reklamen

bröt ogenerat mot sina egna regler och den hade mångdubbelt större resurser än den samlade konsumentupplysningen. Inte heller hade konsumentinstitutet och andra provningsinstitutioner skuggan av en chans att följa med i produktförändringarna. De låg ständigt ett stycke efter och det skulle ha kostat astronomiska summor att inhämta försprånget. Sist och slutligen började allt fler inse att konsumenterna inte heller hade ork att tillägna sig all den information som de skulle behöva för att fungera i den styrande roll som den liberala marknaden så generöst hade tillägnat dem.

Under inflytande av de radikala strömningarna i slutet av 60-talet började många ställa krav på hårdare restriktioner för det onödiga produktöverskottet, som innebar ett fruktansvärt resursslöseri. Det ställdes krav på producentpåverkan, d v s konsumenterna skulle ha inflytande på produktutvecklingen i god tid *innan* en produkt var färdig att föras ut på marknaden.

Nu drog det ihop sig till konfrontation. Den socialdemokratiska regeringen hade fattat intresse för konsumentfrågorna och förstod att de kunde få politisk betydelse. Den s k Skoglundgruppen, som nämndes i början av den här artikeln, lanserade begreppet konsumentpolitik. Det var också på dess initiativ som lokala konsumentkommittéer började bildas i många kom-

muner. En ny konsumentutredning tillsattes med uppgift att föreslå att konsumentpolitiken skulle samordnas till ett särskilt statligt verk. Dessutom tillsattes en reklamutredning.

Radikala krafter i de här utredningarna, påverkade av en växande kritisk opinion, fick dem att komma med intressanta förslag och synpunkter, som hotade de hittills orubbade producentintressena.

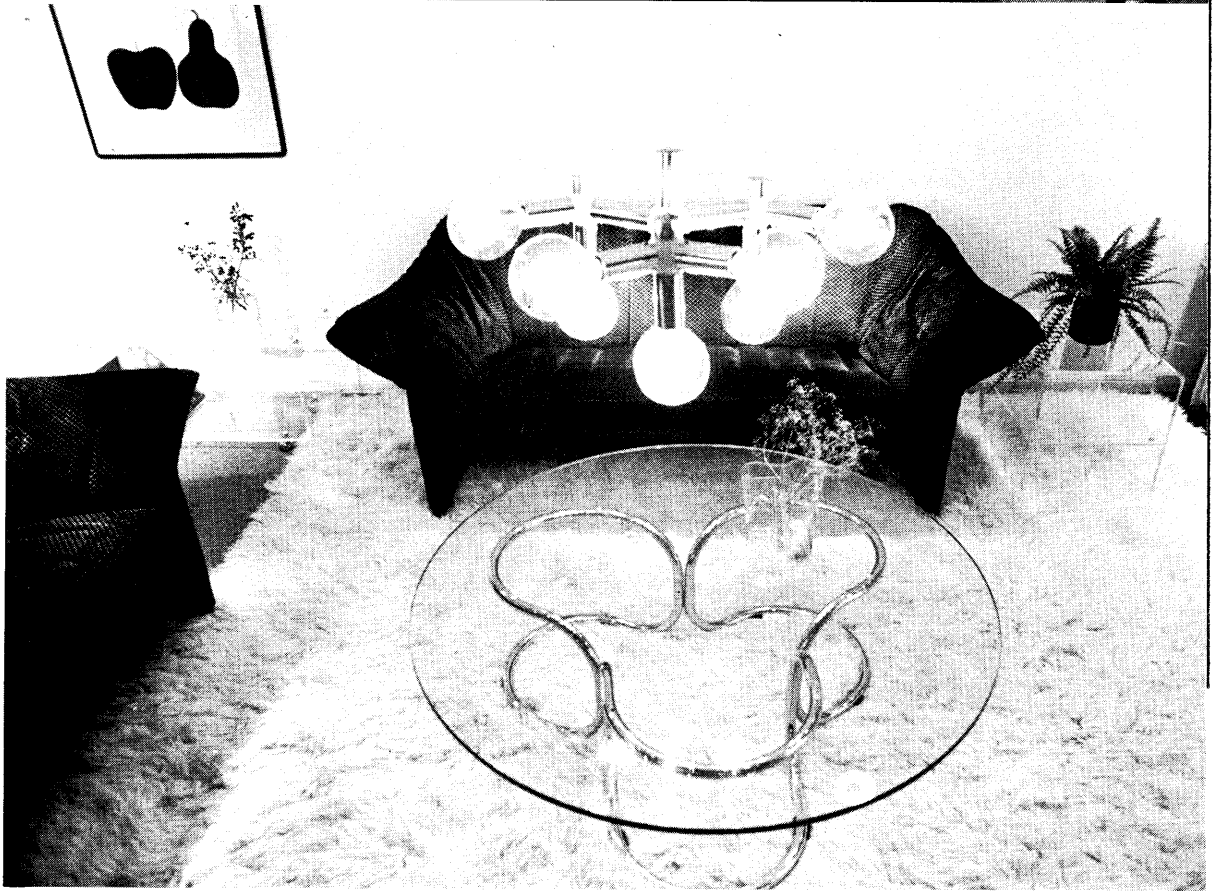
Krav på konsumentstyrd forskning

Konsumentutredningen lade i slutet av 1969 fram en lägesrapport, som ifrågasatte om konkurrensteorin egentligen fungerade i verkligheten. Det hade hittills ingen vågat göra i de här sammanhangen. Utredningen fastslog också att konsumenternas behov inte automatiskt kan uttryckas genom efterfrågan, eftersom köparna aldrig kan efterfråga varor som inte finns, hur mycket de än skulle behöva dem. Därför ansåg utredningen att resurser skulle anslås till forskning för att ta reda på mer om vad konsumenterna – speciellt hushållen – har för behov. Den föreslog också att företagets produktutveckling skulle påverkas av denna forskning.

Konsumentutredningens lägesrapport möttes av en storm av kritik och protester från näringslivets mäktiga herrar, som kände sig hotade när myterna om konsumenternas styrande roll började ifrågasättas av en statlig utredning. Snabbt slog regeringen till reträtt och bytte ut några av ledamöterna i utredningen. Dess slutbetänkande handlade huvudsakligen om förslaget till ny organisation, det nuvarande konsumentver-

ket. Men rester av de progressiva resonemangen om producentpåverkan fanns kvar och allt sen dess har konsumentverket betraktats med misstänksamhet av Industriförbundet och det övriga s k näringslivet.

Reklamutredningen kom i början av 70-talet med ett betänkande i fyra volymer, där flera radikala krav ställdes. Utredningen ansåg t ex att reklamen måste tvingas bli verkligt informativ, eftersom det skulle vara ekonomiskt omöjligt och orimligt att framställa en oändlig massa motinformation för att neutralisera den osakliga reklamen. Utredningen föreslog också att Statistiska centralbyrån kontinuerligt skulle publicera offentlig reklamstatistik och att konsumentverket skulle få rejäla resurser till forskning på konsumenternas villkor.

Regeringen slog till reträtt

Vad blev det av de här och andra goda förslag? Inte mycket. Den socialdemokratiska regeringen vågade aldrig ta någon konfrontation med näringslivet. Fortfarande står myterna om den fria konkurrensen och konsumenternas styrande roll på marknaden oemotsagda och dyker ständigt upp i debatten, nu senast om löntagarfonderna. Under 70-talet har konsumentpolitiken blivit en fråga för lagstiftare och jurister. Chefen för konsumentverket är jurist. Han är samtidigt konsumentombudsman.

Ett helt paket av lagar har utarbetats under 70-talet. Men de

fullföljer traditionen av frivilliga förhandlingar och överenskommelser mellan staten och näringslivet – tvång är fortfarande fult. Och de går inte längre än till att skydda konsumenterna från alltför grova övergrepp. Och vi har än i dag en slappare konkurrenslagstiftning i vårt land än i trusternas förlovade land USA.

Fortfarande finns ingen offentlig reklamstatistik, inget tvång för reklamen att vara informativ (annat än undantagsvis, t ex när det gäller sprit och tobak), ingen producentpåverkan (konsumentverket har förhandlat i flera år om frivilliga s k riktlinjer), inga pengar till forskning på konsumenternas villkor (det lilla anslag som fanns hos konsumentverket har den borgerliga regeringen beslutat dra in).

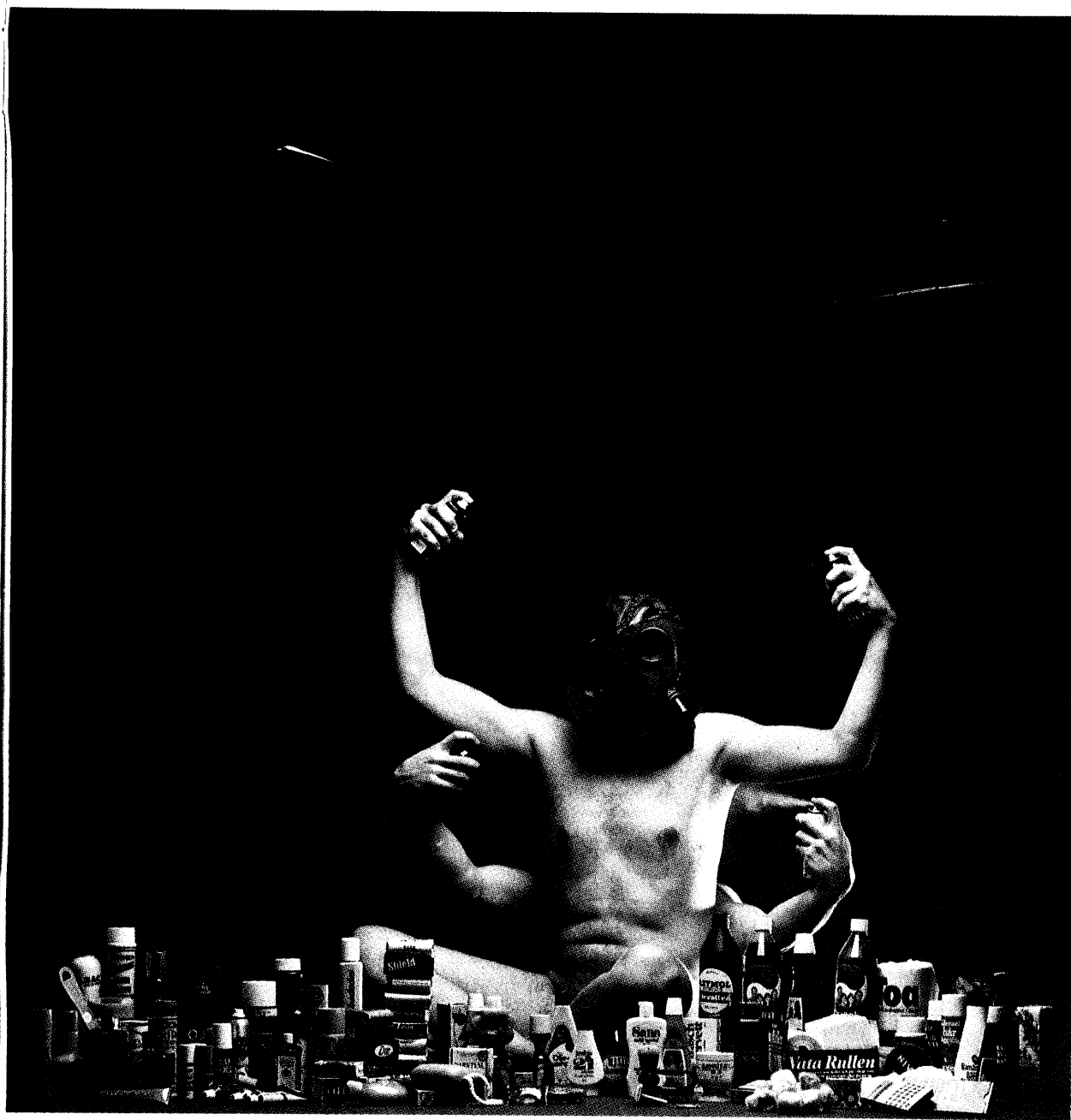
Låt oss ta tillbaka initiativet!

Minns ni de s k Skärholmsfruarna, som vållade stor uppståndelse när de protestertade mot höjda matpriser för några år sen? De har inte åtföljts av någon stark kvinnorörelse som säger ifrån om matprishöjningar, osaklig reklam och resurslöseri i form av en växande videomarknad t ex. Initiativet i konsumentpolitiken har övertagits av etablerade mansstyrda organisationer. Det är fackföreningsrörelsen – LO och TCO – samt Kooperationen som representerar konsumenterna i förhandlingskorridorerna. För dem har konsumentintressena alltid kommit i andra hand. Det finns kvinnoorgani-

sationer som har utarbetat konsumentpolitiska program, t ex det socialdemokratiska kvinnoförbundet. Det är inte särskilt konkret eller klart, men ändå en början. Kvinnorörelsen har intressanta traditioner på det här området att återknytta till – precis som på 40-talet har vi efter rekordårens baksmälla börjat komma underfund med att resurserna inte är oändliga och att överflödssamhälle inte automatiskt kan jämföras med välfärdssamhälle.

Vi får inte låta oss imponeras och förstummas av all förment sakkunskap i lagtexter och utredningar. Konsumentpolitiken speglar den kapitalistiska marknadsekonomins oförmåga att leva upp till sina egna uttalade principer – den duger inte till att fördela resurserna rättvist, den är i full färd med att strypa den s k fria konkurrens som den hyllar i ord. Den är på god väg att förgifta maten vi äter och miljön vi lever i. Det har kommit ut en del bra böcker som belyser de här problemen – t ex "Mat och makt" av Lasse och Lisa Berg och "Massmaten" av Thomas Michélsen. Läs dem och börja ställa krav på mera progressivt tvång, som sätter marknadsekonomins förmåga på prov! Hur mycket solidaritet och rättvisa tål den? Det finns inga skäl för oss kvinnor att konsumera och hålla käften längre. Konsumentpolitiken är alltför viktig för att överlåtas åt manliga funktionärer på toppnivå i fackföreningsrörelsen och Kooperativa förbundet!

Britta Ring

Narcissisten behöver ytliga kontakter

Under en vecka har jag kämpat med en bok som har hyllats av andra som ett nytt, viktigt inlägg i alla diskussioner om vart vårt samhälle är på väg. Det rör sig om "Den Narcissistiska Kulturen" (Norstedts, ca-pris 91:–) skriven av amerikanen Christopher Lasch. Olof Hoffsten har översatt den till en svårläst svenska.

Det är en imponerande, och på många ställen fascinerande bok. Lasch, som är historiker, beskriver i detalj hur tillämpandet av liberalismen i USA har alienerat människan från alla sina väsentliga funktioner, och gjort det möjligt för de stora bolagen att styra ekonomin utan något demokratiskt ingripande. Han beskriver ett samhälle där individen har omyndigförklarats och uppmanats till ett evigt tonårsaktigt sysslande med sin kropp och själ.

Självhat

Det är alltså liberalismen som har skapat en ny personlighetstyp: narcissisten. Lasch menar att, långt ifrån att vara upptagen av en förhålligad bild av sig själv, så är narcissisten driven av rädsla, ångest, och självhat. Därför behöver han ytliga förhållanden där han kan åtnjuta andras beundran, utan att behöva knyta några långvariga, och potentiellt konfliktfyllda, förhållanden. Han söker sig till olika slags terapier och försöker uppnå en förhöjd självmedvetenhet.

Lasch går in på hur den här människan har skapats, och på hur hon fungerar i olika sammanhang från alla tänkbara aspekter. Han citerar oändligt många källor för att styrka sina argument. Ibland verkar han förhålligad det gamla

patriarkatet, då alla visste sin plats i hemmet och samhället och inte hade tid för självupptagenhet, men sedan försäkrar han läsaren att detta är inte hans mening: i grund och botten är han optimistisk om möjligheten att övervinna detta onda, om bara människor bestämmer sig för att uppnå visionen av ett bättre samhälle.

Givit ett namn

På bokens pärm står bl a en recension från tidningen Time: "... lysande intellektuellt grepp om ämnet och det slags moraliska övertygelse som man sällan finner inom vår tids värdeneutrala historia och sociologi (...) Lasch har fångat något mycket väsentligt."

För all del, Lasch har ett mycket lysande intellektuellt grepp om ämnet och det är därför det är så intressant att läsa boken, men jag funderar över vad det är som han har "fångat".

Han har beskrivit vad vår tids alienerade människa gör, istället för att bara beskriva det hon inte längre kan göra. Och han har gett ett namn på ångesten och tomhets känslorna i stort sett alla har börjat uppleva i en sådan stor utsträckning: narcissism.

Detta är intressant, och det första steget till att övervinna ett problem är väl att identifiera det. Men jag undrar om inte Lasch i sin tes driver narcissismen till sin ytterlighet och uppmanar sina läsare till ännu mera koncentrerad självupptagenhet, och därmed till ytterligare svaghet gentemot de förhållanden som förtrycker oss.

Och ibland har jag tänkt att han kanske inte menar någonting alls, annat än att beskriva vad som skett och beskriva sin oro över det. Han kommer inte med några lösningar, och inte heller med några förslag till vad visionen av det bättre samhället bör innehålla. Det är på den punkten som jag tycker boken är både ärlig och en värdefull avspeglning av förvirringen som råder inom de flesta. Men jag är inte säker på att vi behöver hans lysande intellektualism för att förstå vår förvirring.

Helena Oljemark

vi män skor

SÖKER REDAKTÖR

Redaktionen kommer att vara liten. Vi förutsätter därför att du kan skriva, redigera och göra layout.

Vi förutsätter att du har samarbetsförmåga och att du kan arbeta självständigt.

Vi ser helst att du har förankring i kvinnorörelsen. Medlemskap i SKV är meriterande.

Du erbjuds ett spännande, omväxlande och ansvarsfullt arbete.

Vill du veta mera kan du ringa till Aase Bang, 054/18 99 61 eller Lotta Schüllerqvist, 018/15 27 63.

Ansökan skall senast den 15 april skickas till Svenska Kvinnors Vänsterförbund, Box 3120, 103 62 Stockholm.

Nästa nummer:

ABORTDEBATTEN

Vad var det vi missade?

Du som ännu inte har betalt din prenumeration för 1982 – gör det nu! Pg 90 24–1 kr 60:–.

TRE KVINNOKURSER PÅ ÅSA

Kvinna igår idag i morgon

22 augusti 1982 – 13 maj 1983, 34 veckor

Folkhögskolestudier ur kvinnoperspektiv

Ger samma behörighet för vidare studier som en allmän folkhögskolekurs

SÖDERMANLANDS
LÄNS LANDSTING

Åsa folkhögskola
640 24 Sköldinge
Tel 0157/500 11

Sommarveckokurser 1–7 augusti

Kvinnor igår idag i morgon

Kvinnor och fredsarbete

Åsa har också allmän vinterkurs, 34 veckor och skrivarkurs, 17 veckor

Skriv eller ring för prospekt och andra upplysningar

En dag satt vi som vanligt i kafferummet på lunchrasten. En av mina arbetskamrater talade om någon kändis på modet och hans senaste förälskelse. Jag avslöjade – inte utan högmod – min stora okunnighet i ämnet.

– Javisstja, sa hon. Du läser ju inga tidningar.

SPEGLA VERKLIGHETEN

Jag läser Arbetet,
Forskning och Framsteg
och Fönstret,
Hertha, Kamratposten
och Kommun-Aktuellt,
Ny Dag, Röster i Radio
och Statstjänstemannen,
Stormklockan, Vi
och Vi Mänkor, förstås.

Min kamrat läser
Hemmets Veckotidning,
Husmodern
och Hänt i veckan
och så Kvällsposten, förstås.

Hon tycker att
jag är dåligt informerad.
Jag läser ju inga tidningar.

Och visst har hon rätt!

Margareta Lundblad